

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Ratio Totius Operis Ad Lectorem SinCerum Amatorem Veritatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

I

RATIO TOTIUS OPERIS
AD LECTOREM SINCERUM
AMATOREM VERITATIS.
PROLOQUIUM.

BEnignum, amicum, benevolum expetunt alii passim: Ego Te sincerum, Lector, exspecto veritatis amatorem. Siquidem, cum non meam, sed causam agam solius veritatis, si te minus sincerum, ejusdem amatorem nactus fuero, vix quidquam mihi sperandum super sit. Veruntamen, quia causæ, quantumvis optimæ, non optimum, quin malum obtinere patronum, non rarò contingit, ex quo fit, ut causæ patrocinium cum causa ipsa sæpe confundatur. Hoc etiam opto, ut ne Patroni vitia, si quæ sunt, in causam de qua agitur, id est, in veritatem ipsam conjicias; quia turpior nulla, aut iniquior sententia esse potest, quàm quæ veritas ipsa damnetur; quocumque demum titulo id fiat. Neque enim veritate damnata, honestas ulla judicii, æquitas superest ulla: quemadmodum & Propheta pridem lugendo significavit: *Conversum est retrorsum judicium, & justitia longè stetit; quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.* H. 550.

Ut igitur periculum tantum non alteri, quàm tibi, magis timendum, quòd in me fuerit, procul submoveam, non nulla te de causa, non nulla de me ipso monitum velim, quem tibi, si nolueris spontè caligare, lucem abundè præferant, qua facilè discernere inter utrumque possis. Hoc autem discrimine facto, de utroque penes te judicium esto; in quo, modò (quod opto) veritatem non oderis, quemadmodum pro ipsa sententiam te dicturum vix ambigere possum, sic etiam in me ipso, hoc est, in meo opere, quin multa tibi passim occurrant nullo modo probanda, sed quæ damnari meritò debeant, nec item dubito, nec magnopere metuo, dum (quod mea magis interest) salva ubique consistat doctrinæ veritas.

Enimverò de optione veritatis, quæ operis totius scopus est, procul sum, ut timere posse me videam. De cætero, quod sæpè, in veritatem etiam, nolens peccavero, non suspicari, sed presumere debeo: peccata verò ista nulla forent, nisi mihi incognita essent. Reliqua in methodum, in stylum, aliaque Operis ornamenta, ea esse quàmplurima, & suo in genere minimè levia, vel ego ipse, facilè agnosco; quæ tamen facilè cavere non valui, quamquàm & ea possem excusare quodammodò, nisi quidquid ad causam veritatis non faciat, contemnendum mihi censerem. Cuncta igitur tibi benignè, vel severè, utcumque voles, li-

bens corrigenda subijcio, correctionem haud ægrè, sed spontè, sed & cum actione gratiarum, & audire paratus, & accipere, modò illam ex animo non malevolo, sed sincero, sed candido proficisci cognovero. Quæ ad causam ergo facere putavi, accipe nunc haud leviter perpendenda.

§. I.

Scribendi occasio, & consilium.

Prov. 18.

Psal. 93.

Cum juxta Dei oraculum à sui accusatione sermonem inchoare consultum sit, apertam, de me ipso, & ingenuissimam confessionem ante omnia præmittere non erubescam. Viginti ferè elapsi sunt anni, postquam in controversia de Probabilibus singulari Dei providentia veritatem inveni, aut invenisse me reor: indicante scilicet illo ipso *qui corripit . . . qui docet hominem scientiam.*

Consuetum Philosophiæ discendæ, Theologiæque curriculum emensus, biennio item deinde impenso eidem more nostro recolendæ, Probabilissimum istum modernum, quem benignam sententiam vocant, velut dogma quoddam Theologicum reputabam, de quo liceret nemini dubitare, quæstionemve aliquando movere. Verùm, quia in medio ipso addiscendæ Theologiæ cursu, insignem feceram jacturam valetudinis, qua capite potissimum permolestis, continuisque doloribus attenuato, Scholæ studiis, & exercitationibus longè me imparem agnoscebam, ad moralis Theologiæ studium, quo sacris confessionibus saltem audiendis juxta Instituti nostri rationem, operam non inutilem possem navare, animum diligenter adjeci, quantum per capitis infirmitatem licebat. Dum igitur morales doctrinas pro confessionum praxi necessarias frequentius meditarer, & impensius, cæpi in præfatum dogma (ut putabatur) commune, primùm attentius identidem reflectere, mox timere nonnihil de veritate ipsius, deinde etiam dubitare velle; attamen vix poteram, adeò intellectum meum retinebat communis, & inverterati erroris impressio, pluribus obfirmata fabellis, & apprehensionibus fallacibus. Nihil enim legeram adhuc, vel audieram, quod dignum aliqua reflexione censerem, pro verâ, & antiqua sententia.

Ioa. 8. & 14.

Prov. 14. & 21.

Ultra quadriennium jam fluxerat, ex quo sacris ordinibus susceptis, Philosophiam utcumque docere jussus, animum à moralibus ferè avocaveram. Hærebant tamen animo semper præconcepti timores de regula moralis honestatis, qui ut me magis incautum nonnunquam subiti præoccupare solebant, eò intimius, & altiùs mentem subibant, de tantoque imminente periculo formidinem in dies augebant. Ostendebat se interdum, vel nolenti, quasi densis errorum nubibus prævalens facies pulcherrimæ veritatis, ad cujus tamen lucem ipsa Probabilistarum opinio, simpliciter mente concepta, statim repugnabat. Sonare mihi interea, velut ad aurem ipsam, videbantur instar extremi judicii tubæ nota illa Domini verba, *Ego sum lux mundi. Ego sum via, & veritas, & vita: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris*, echo, quasi ab opposito, in imo meo pectore reddentibus alterius paginæ terribilibus illis, *Est via, quæ videtur homini iusta, no vissima autem eius deducunt ad mortem: Vir, qui erraverit in via doctrina, in cætu gigantum* (id est, dæmonum) *commorabitur*. His veluti fulminibus concusum, jamque in serium examen tantæ difficultatis abeuntem caliginosa novæ Theologiæ inanum reflexionum involucria, cæteraque communis, ac inoliti erroris præjudicia, quò fortius detinere nitebantur, eò suspectam magis Probabilismi viam mihi reddebant. Enimverò doctrinam mysterio plenam, suopte ingenio tenebris simillimam, adeò latebrarum amantem, lucisque conspectum fugientem, cum veritate benè convenire persuadere mihi non poteram.

De-

Denique, ne te pluribus morer, post magnos abeuntium, & recurrentium importunarum cogitationum fluctus, post superata plurima sese mihi obicientium haud minus ad speciem terribiliter, quam verè inaniter difficultatum spectra, apud me tandem firmiter coram Deo constitui, nulli labori parcere, ut de re tanta, omni mora postposita, quam possem sincerissimè, ac diligentissimè inquirerem, donec, Deo ipso largiente, certam veritatem tenerem, quin enim posset illa certò inveniri, si ritè quaereretur, non dubitabam. Rem incredibilem, sed verissimam tamen! Vix per Dei bonitatem animo ad veritatem sic comparato, tranquillæ mentis oculos ad quæstionem converti, & utramque sententiam invicem sibi oppositam ad certam fidei nostræ, & rationis principia contuli, cum statim antiquæ, ac moderatæ sententiæ veritas sic intellectui meo, suo quasi pondere, infedit, ut, licet vellem ultrè, de illa dubitare nequirem: neque in Ecclesia Christi deesse eidem posse auctoritatem aliquam maximam, ac præcipuam, firmissimè mihi persuasi. Disparuerunt enim verò, velut ad subitanæ lucis præsentiam, tenebrosa illa antiquæ deceptionis præjudicia: evanuerunt fictitia difficultatum terribilissima, vanaque ludibria phantasmatum, cunctaque quasi à somno evigilanti, non nisi quædam insomnia videbantur.

Ab illa die, satis mihi notabili, nisi Factori meo sim ingratus, quo controversiam istam diligentius evolvi, (evolvi autem puto non segniter) & Probabilissimi principia intimius penetrare curavi, non modò nihil unquam inveni, quod de veritate concepta me, vel levissimè, faceret dubitare; sed eò magis semper miratus sum, magisque, ac magis mirari pergo, quòd vel leviter, unquam de ea dubitare potuerim, & quòd aliquando in opposito sensu steterim. Id quidem ob exiguam intelligentiam meam, communem consuetudinem, ignorantiam, aliaque præjudicia jam insinuata accidere utcumque mihi potuerit, quemadmodum & multis aliis similiter incautè deceptis: at illud jam omnem meam admirationem vincit, ut etiam incredibile mihi censendum esset, si quoquo modo dubitare me sineret ipsa notorii facti evidentia: nempe tot viros probos, simul & doctos, post tot, tamque lucentia fulmina Vaticana, post deceptionem à plerisque sapientum adeò clarè deprehensam, & ostensam, post impensum studium, post diuturnum examen controversiæ (quod de quibusdani saltem credendum est), hodie tamen, non dubitare modò, verum etiam benigno Probabilismo adhuc ita tenaciter adherere, ut, vel in dubium illum adduci, perquam molestissimè ferant. Neque verò me, Lector, in hoc iudicio, & admiratione, aut unicum existimes, aut exoticum. Novi multiplici doctus experientia, non paucis in Hispania, & in hac maxima Academia nostra Viris valde sapientibus, ac cordatis tantundem ferè, ac mihi, accidisse, & in veteri errori dediscendo, & in firmissima capienda persuasione de inventæ veritatis evidentia.

Sanè (ut alios omittam, quos possem non invitòs referre) haud ita pridem quidam è cætu nostro Theologiæ Doctor clari, præcellentisque ingenii, ætate quidem juvenis, sed maturitate iudicii, seriæque prudentiæ longævus, dum me fortè pro sua humanitate inviseret, inter loquendum casu in nostram incidit controversiam, circa quam cum communi ducèretur errore, nullo adhibito studio, sed eodem, ac ceteri, communi præjudicio consuetudinis, ut ingenuo candore fassus est, rogavi illum amicè, ut tantæ veritatis examini tantillum temporis non renueret impendere; neque enim rem esse multi laboris, si contentendi studium abesset: annuit facillimè, ut est pius, ac docilis: libros duos, quia nullos dixit apud se habere, ex condito illi misi: alterum verò eorum, die statim sequenti (nisi memoria fallat) mihi remisit, testatus per Epistolam familiarem, nolle se diutius illum detinere, ne fortè à me desideraretur; difficultatem istam nullum studium, & improbum simul exigere: nullum, inquit, ut quisque veri-

IV

tatem sibi comperiat; ad hoc enim sufficiet, si animo expedito, ac sincero oculos in quaestionem conjiciat: improbum verò ut possit alios convincere artificiosus, ac inextricabilibus Probabilissimi laqueis innexus. Nihil profectò verius, nihil prudentius dictum.

Sed, ut ad me regrediar: ab eo tempore continuo docendi labore Theologiam in Scholis profiteri, quanvis innata mea propensione, & simul valetudine repugnantibus, ex obedientiae imperio compulsus, cum controversiam istam de Probabilibus apud cordatos omnes summi momenti, praeculis semper habuerim, continuis aliis occupationibus non nihil temporis, quoad licuit, furatus sum, ut praecipuas quasdam quaestiones hujus materiae diligenter excolem, quas, opportuna occasione data, discipulis dictarem, quod & feci non semel. Licet verò testari syncerissimè (quod facilem opinor fidem inveniat) nunquam mihi in mentem venisse, ut typis aliquando subicerentur. Aliter tamen aliis visum est, quorum judicio, & votis semel, & iterum, validdè quidem, sed frustrà reluctatus, quanvis non absque ingenti quadam formidine acquiescendum tandem putavi.

Id verò firmiter animo meo infederat, ob momenta rationum ponderis non exigui, ut alii etiam mecum censebant, quas recensere modò non est operae pretium (& hinc praecipuè onus meritò detrectabam), aut materiam hanc non attingere, aut eandem à summis, & imis fundamentis, atque à priori, ut ajunt, quam accuratissimè evolvere. Terret me fateor nimium assumpti Operis difficultas adeò vires meas excedens; nam controversiam istam de se quidem facilissimam, immò nullam, uti supra indicatum est, subtilia nonnullorum Recentiorum ingenia intricatissimam reddidere, totiusque Theologiae difficillimam, ut ad eandem expeditè enodandam Dædalea ars necessaria videatur: ita ut pro statu, quem hodiè habet, expediat, meà quidem sententiā, eam nullatenus delibare, nisi vera, & sana doctrina nimis clarè, ac perspicuè demonstraretur; quia reflexionum Probabilissimi tricae semel extractae, & quasi evolute, nisi penitus dissolvantur, densiores tenebras offundunt veritati, quibus lucem ipsius magis obnubunt, fitque tandem illud Poetae nimis indecorum, ac noxium, *ex luce factum*, optimae causae haud modico, ut existimo, detrimento.

Video à te, Lector, ut quid enim dissimulem? manibus (sic tu cogitas) me teneri, ut, vel manifestae stultitiae, vel arrogantiae planè intolerabilis ex meo proprio sensu palam redarguar. Vim argumenti sentio, nec adeò sum stupidus, ut ejus conclusionem non cogitaverim. De illa tu censebis, ut voles; ego verò propterea à sententia mea non abeo: cumque cordatè nequeam arrogantiam fateri, audacter spondere non dubitabo, falsitatem moderni Probabilissimi, atque adeò communis sententiae veritatem, me, non semel, sed saepius, evidenter demonstraturum. Inspeciens videar: esto: mihi sufficiat non inveniri tandem mendacem. Porro modestiae veritas adversari non potest. Hujus causa me cogit sic audere, *Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate*. Et verò, cum licuerit neotericis Probabilistis id passim spondere, multò etiam gloriosius de novella sua sententia, principiis innixa novis, & inauditis, qualia tibi postea monstrabimus, non est, cur ego nimium audere videar, dum id spondeo de communi sententia à seculis in Ecclesia probata.

Cæterum, ut si placet, tantillum saltem sententiam teneas, interim dum statim plura subjicio, liceat mihi, Probabilissimi machinam aspectu pulchram, & speciosam, representare tibi, veluti phantasticam illam statuam, quae aurum, argentum, ferrum oculis objiciebat, tota tamen fictilibus pedibus nitebatur; in quos lapillus quidam incurrens, sic eam momento comminuit, ut in favillas totam redegerit. Auri, ac argenti specie plurimi detinentur, id est, splendida- rum reflexionum fallaciā: Probabilissimi pedes, hoc est, principia, & prima fun- da-

Horat. in
Ar. 1

2. Ad Co-
rinth. 13.

Dan. 2.

damenta, quibus totus subsistit, multi non vident, quibus propterea stare firmus videtur, quinimò inexpugnabilis etiam apparet. Hæc nos primùm aggre-
dimur ante oculos omnium constituere, ut quin fictilia sint, nemo possit in
dubium revocare, neque ultrà de fabricæ firmitate confidat. Si verò dixeris, ea,
licet fictilia, magno tamen acumine, subtilique artificio conficta esse, ut opus
sit ingenio non vulgari ad ipsorum falsitatem clarè ostendendam; audeo dice-
re: falleris: non est ita: nihil facilius est, dum peritia suppetat aliqua ad eruen-
dam intimam ædificii compaginem, eamdemque fideliter revelandam: id uti-
que si fiat; spero fore ut totam machinam momento rueret, & in favillas redigi
videas, haud secus ac fumus evanescit extincto igne. Quod si contendas adhuc,
id ipsum ingenii non mediocris acumen, & exquisitam artem deprecari; ani-
mum oro te ne despondeas: ingenium nos polliceri non possumus; non ideo
tamen de eventu dubitamus: Fortasse ingenium supplebitur studio, quod pro-
fectò in rem istam diuturnum, & assiduum impentum esse à nobis, testari non
mendaciter possumus. Porro, ut Tullius agebat, *Assiduus usus uni rei deditus, &*
ingenium, & artem sæpe vincit. Veruntamen, quia ex illis non sumus, qui se exi-
stiment posse sine cortice nare, non in ingenio nostro, non in industria, non
item in studio, quod utrumque posset supplere; sed in causâ, quam agimus, bo-
nitate, & in Dei solius auxilio causâ suâ, ut credimus, non defuturo, totam
fiduciam nostram, & spem collocamus.

Tull. pro
Cornelio
Bal.

Denique Librum ipsis manibus tenes: an fidem nostram liberet, tibi ipsi
libenter iudicium damus: modò autem duo, quæ petimus, largiri non graveris
pro tua humanitate: alterum, ut si ad ejus lectionem accingere te velis, omni-
nò illam non priùs aggrediaris, quàm ea, quæ subijcimus, attentè videris: alte-
rum, ut dum fortè peritus volueris eam prorsus abrumpere, librum tamen post
januam nolis abjicere, ante quàm ejus saltem conclusionem perlegeris: sic enim
fortè fiet, ut ipsum non abjicias, sed ut ejus lectionem aliis oculis repetas.

§. II.

Momentum Operis, Argumentum, Scopus.

Regulæ Honestatis moralis, quam Operis ipsius titulus præfert, & quæ
ejusdem est argumentum, momentum summum velle multis ostendere,
labor foret inutilis, ac supervacuum. Equidem, nisi veram regulam honestatis
pro universis suis actionibus homo sibi præfigat, tam nequit fieri, ut morum
assequatur honestatem, quàm impossibile omninò est, ut rectum sit, quod ab-
errat à recto, prorsusque cum obliquo commensuratur. Homini verò moribus
rectis, & honestis non prædito, nulla spes superest æternæ beatitudinis, in quam
à Deo suo conditus est: adeoque nec vera ulla, etiam non æterna felicitas, nec
bonum aliquod verè bonum; neque enim bonum verum hominis esse potest,
quidquid non potest hominem facere bonum: bonum autem posse fieri homi-
nem, nisi per veram morum honestatem, vel ethnicis, ac barbaris notum est.
At homine nò bono nihil indignius, nihil pejus habet natura: tantò scilicet bel-
luis vilior, ac turpior censendus est, quantò indignius, ac turpius reputari de-
bet. ex rationis ductu non agere, præditum ratione qua belluis præcellit. Hinc,
ut homines Deus contineat in officio rationis, hanc illis vilitatem, atque tur-
pitudinem exprobat: *Nolite (inquit) fieri, sicut equus, & mulus, quibus non est*
intellectus: & rursus, Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est
jumentis insipientibus, & similis factus est illis, propriæ, nimirum, arbitrio vo-
luntatis.

Psal. 31. &
48.

Enimverò de prima regulâ moralis honestatis, hoc est, de lege, seu volun-
ta-

tate Dei, primo, & universalis totius honestatis principio, cum nullum stet dubium, nullum item periculum nobis imminet: novimus utique prorsus infallibiliter, cum fidei, tum ipsius rationis lumine, nos, sicut illam semper recto, ac sincero corde pro regulandis nostris actionibus quærere diligenter debemus, ita etiam, si ab illa non deflectamus, veram assequuturos rectitudinem, morumque honestatem, quam petimus. Ceterum, cum non raro, immò verò plerumque, quid in particularibus quibusque eventibus illa nobis præscribat, incertum sit, variaque de hoc ipso hominum judicia ferantur (utique humana, adeòque fallibilia), ecce in janua periculum ingens illud, ac evidens: nempe, terminus unus, & unicè petendus, extra quem nobis salus nulla supersit: via autem objectæ non unica, sed plures, & unaquæque in terminum suum, non alteri dissimilem, sed omninò contrarium, viatorem tandem deducens, in vitam nimirum, vel mortem, hoc est, in observantiam, vel transgressionem Divinæ Legis. Adest quidem, ut plurimum via tuta, fuga scilicet viæ, quæ ducere possit ad mortem: verum nec illa nobis semper est nota, & ut nunquam non esset, durum foret, planèque irrationabile, quin etiam impium, miserum viatorem ad illam semper cogere; hæc etenim necessitas mitteret in periculum majus. Quid igitur consilii capiendum?

Hic tu mihi: Periculum planè in conspectu est; dubium tamen ego non video: quis enim inveniatur, qui nesciat debere semper viatorem, si possit, declinare omnem viam, de qua prudenter nequeat judicare, quod ipsum non deducat ad mortem? Alioqui planè morte non cavet, neque vitam servare seriò amat. Sic quidem te tota mente censere, si mentem, ut optabam, liberam geris, neque consuetis præjudiciis adductam, & gaudeo plurimum, & facillimè credo. At vide quò res venerit. Non modò viam illam, de qua viator ipse non judicat prudenter, seu probabiliter (neque fortasse potest, immò non potest, etiam temerè, judicare) quòd ipsum non deducat in mortem (liceat hic eo nomine designare realem, ac veram transgressionem Divinæ Legis; quantumvis materialis dicatur); sed etiam illam, de qua prudenter judicat, vel judicare potest, ac debet, quòd, in mortem jam designatam, ipsum abducatur, posse tamen illam liberè arripere, neque ipsum propterea jure reprehendi posse, quin imò honestè etiam, prudenter, adeòque laudabiliter acturum, dummodò noverit, viris alioqui probis, & simul doctis, atque prudentibus viam illam probari tanquam rectam, ac tutam, etsi illis ipse non credat, sed eos potius falli judicet, aut judicare possit: Hoc, inquam, in Assertionem jam celebrem transit, sed aliis conceptam vocibus; quibus scilicet ajunt *licere uti opinione quacunque, & minus tuta, & minus etiam operanti probabili, dummodò verè, ac practice probabilis eidem sit*. Nam hæc reipsa est opinio recentium Theologorum, qui Probabilistæ dicuntur, quam ipsi benignam appellant, & quam plerique saltem eorum, etiam hodiè propugnant tanquam omninò certam. Hanc ergo controversiam examinare, & quid in eventu proposito statuendum denique sit, ut viam salutis teneamus, planum est, ac conspicuum totius nostri Operis argumentum accuratè, ut præmisimus, & exactè versandum.

Scopus autem, in quem totum collimat, est, ut benignam hanc opinionem, & regulam agendi, quam consignat, radicitus convellamus, eandem neque tutam, neque rectam, quin neque ullo solido fundamento subnixam, sed universis locis Theologicis, totique repugnantem rationi multipliciter demonstrantes: tum, quod legitimè consequens est, ut veritatem ipsam, moralem probabiliter saltem cognitam, seu, quòd eodem redit, opinionem verè probabilem, quæ videlicet operans actu maturè, ac prudenter judicat, actionem, quam exequitur, esse reipsa honestam, & Legi Divinæ conformem, unicam constituamus regulam honestatis (videlicet secundam, ac proximam), à qua nobis dis-

scedere nunquam liceat, & quam ut teneamus reverà, curare semper pro viribus debeamus. Id & ad primam ipsam operis frontem summam adumbratum præmittimus, & inferius præterea ad controversiam primam toto art. 4. iterum distinctius repetimus; valde enim optamus, ut Lector scopum hunc, & ideam operis distinctè, ac sine errore menti præfigat, priusquam libri lectionem aggrediatur. Hæres ad hæc, opinor, atque jam miraris argumentum expositum, posse aliquod in Theologia negotium facessere. Laudo candorem, sed, ut obstupeas magis, attende, vel ad ea, quæ hic statim subdimus pro Lectore non ita candido.

§. III.

*Causa, ex vulgari errore, commune præjudicium,
obex maximus veritatis.*

NEmpe videre mihi videor Lectorem, qui modernum Probabilismum, vel ex lectionibus quorundam Magistrorum, vel ex libris quorundam Recentiorum dumtaxat acceperit, nec tam mente concepit, quam toto cordis affectu suscepit, qui si fortè ad hæc accedat, confestim, aut in risum totus effundatur, aut etiam fortassis in indignationem, vixque se contineat, quin me vel miserè delirantem, vel mentientem dicat, quòd Probabilismus suum ita describam. Equidem hominem sic animo affectum admitterem ad libri lectionem; perinde mihi videtur fore ac colorem cæco monstrare velle, ut rectè de illo censeat. Curandus prius est morbus, aut ejus saltem vis temperanda.

Atque ejusmodi homines plerumque nec ipsa quidem principia (quod probè expertus assero) sui Probabilismi callent, sæpè etiam nec primos ejus terminos, neque de his callendis quidquam laborant: „ Sufficit (inquiunt) „ nobis pro morali doctrina non posse falli: falli verò non posse, certò novimus absque aliquo studio, vel labore. Unde? Ex autoritate planè infallibili, „ qua benigna sententia munita est. Quis enim prudens audeat, vel dubitare, „ aut leviter unquam timere, de morali doctrinæ veritate, in quam tradendam „ Doctores omnes (uno excepto tantum vel altero quibusdam Jansenistis adherente) mirabili quodam consensu in Ecclesia Catholica convenere per totum saltem integrum sæculum? Quid alioqui firmum, & infallibile erit in „ Theologia Christiana? An ne timere liceat, ne per integrum sæculum Deus „ Ecclesiam suam deseruerit, permittendo, ut fallatur circa regulam ipsam, „ moralis honestatis? Quis effutire audeat? Profectò si quis erit, non is audiendus, sed increpandus est; neque rationes, aut argumenta ejus, quæ certò scimus esse sophismata, ullo modo curanda, sed contemnenda sunt, ne unquam „ de dogmate nostro indignè dubitare videamur cum scandalo etiam impertorum.

Ecce Probabilismi firmissimum principium apud istius generis homines: quorum in nostra saltem Hispania passim invenias non tot, quin plures; neque de trivio vulgi dumtaxat, sed & de numero Magistrorum, quorum aliqui, libris, etiam de re ista, vulgatis, sapientissimi passim, & eruditissimi prædicentur. Hoc asylum eorum cunctis periculis inaccessum: hinc illi pedem utrumque figunt: hinc incipiunt, hoc repetunt, huc refugiunt, quò nempè nulla accedant adversariorum tela, & unde ipsi inevitabiliter jacent. Denique ex hac arce editissima cuncta immoti despiciunt, seque non tantum inexpugnabiles, sed & impugnabiles gloriantur: quin & esse revera (ne fortè per hyperbolen dictum existimes) seriò propugnat, & operosè quidam è celebrioribus velut antesignanus Probabilista.

Ve-

VIII

Verum, ut, vel ex hoc, semel agnoscas, qualis sit sententia benigna, & quilibus innitatur principiis, sufficiat hic verissimè, sincerèque testari, non alia ex parte, Probabilissimi murum (qui undique, ut videbis, aeris est) patentiùs, atque sensibiliùs infirmum deprehendi, quàm ex ejusdem auctoritate, quæ, etiam in se ipsa, & absolute inspecta, non est magni momenti; nostræ verò sententiæ auctoritati opposita adeo invenitur debilis, & exigua, ut non modò præferri, sed neque eidem seriò conferri mereatur. Id, ne fidem videamur à te gratis deponere, latè in secunda parte ob ipsos tibi oculos constituimus: est enim factum in Ecclesia notorium, si tamen (quod facillimum sit) fabulæ amoveantur, & umbra, quibus non tam objectum ipsum obtegatur, quàm prohibetur oculorum intuitus. Id idem & in hac prima parte sub ipsum quæstionis ingressum, & iterum in conclusione breviter, ac summam perstringimus.

Ceterum, quia nolumus tecum, & cum aliis, quibuscum res nobis est, oleum, & operam perdere, ut certò nos perdituros scimus, nisi præstigiæ istæ vulgares ab oculis depellantur, non committendum duximus, ut ita perniciosè deceptus, libri nostri lectionem aggredieris; En igitur summam, sed exactè, & authenticè, utriusque sententiæ auctoritatem hic etiam tibi sistimus, & comparamus.

§. IV.

Probabilissimi auctoritas equa lance libraia.

Nihil hic tibi, Lector, exhibemus, quod ipsis, si volueris, corporeis oculis haurire non valeas. Si verò nolis, in sententia persistens, nullum tecum negotium nobis est; neque enim adeo vani sumus, ut aliquid exhibeamus homini videndum, qui obfirmato consilio oculos pertinaciter claudat.

Principio igitur statuendum est, summam auctoritatis, quam pro se colligunt Recentiores, totam ferè devolvi ad numerum privatorum Auctorum, qui benignam suam sententiam hoc sæculo postremo tradidere. Sanè in literis sacris, in Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, ac in cæteris locis Theologicis, quàm leve, immò quàm nullum præsidium habeant, non aliundè certius comperias, quàm ex ipsis eorum celebrioribus libris, ad quos te mittimus recolendos. Ceterum, si prudenter decreveris laborem simul, tempusque redimere, sufficiat in specimen tibi dare, quidnam Terillus (cujus geminum Opus neotericis Probabilitatis instar equi Trojani est), postquam in omne latus se vertit, ut aliquid utcunque venari posset ex universis Sacris Scripturis, primo, & amplissimo Theologiæ loco, proferat tandem pro sententia benigna?

Teril. de
conf. pro-
ba. q. 22. nu.
220. & 221.
& q. 25. a
nu. 2.

Hanc ille primùm assertionem statuit: *Textus, & exempla Sacra Scriptura expressè favent sententiæ benignæ, eamque tantum non expressè tradunt, & confirmant.* Quem non terreat sponsio? Verum quid promittit tanto dignum hauri? Quinque in utroque loco testimonia producit ejusdem ferè ponderis, & efficacitæ: omnia verò à proposito usque adeo extranea, & aliena, ut in eorum allegatione excusatio nulla, nisi à sūma argumenti penuria, afferri posse videatur.

Ibi eo nu.
221.

Luc. 2.

Magnopere gauderem, si cuncta tibi sistere hic possem: sed neque omnia omittere licet. Accipe saltem unum, quod opinor sufficiat. Arguit ergo Terillus, & sententiam benignam ex Evangelio ipso legitimè concludit, eò quòd Beatissima Deipara usa sit opinione probabili (hoc est, minùs probabili, si ad rem loquitur) re ipsa falsa, per quam in transgressione legis naturalis gravissimæ, qua nempe tenebatur puerum JESUM amissum statim querere, & quam propterea violaverit, re ipsa tamen à culpa formali, seu imputabili, apud Deum fuit excusata. Hic scilicet est discursus, quo secundum Terillum, ut benignæ ip-

ipsius sententiæ Divinam Scripturam expressè favere credamus, immò *eam tantum non expressè tradere*, persuadere nobis debemus Matrem sapientiæ, & gratiæ ab omni, vel levißima, culpæ labe, cunctisque pravis ejus effectibus intemeratam semper, ac illibatam, lapsam esse in errorem reipsa turpissimum, moralem nimirum, & practicum, ac de facto conjunctum cum transgressione reali legis, quæ gravissimè secundum se obstringebatur, eumque minùs sibi probabilem: cum tamen certa Theologorum sententia sit, non incidisse illam in ullum, etiam leviem errorem, merè speculativum, quin neque in aliquam ignorantiam, quam privativam vocant, sive pravi dispositionis: *Hæc conclusio*, ait Magnus Suarius, *apud me certa est, & contraria pias aures offendere videtur*. Ex uno disce omnes.

Sua .to. 2. in
3. p. d. 19. s.
6. vers. Di-
cendum ve-
ro.

Itaque Recentiores spem victoriæ totam demum reponant necessum est in præfato numero Auctorum, quorum elenchum plures accuratè texuerunt. Mercorus Antiprobabilista ad 60. retulit uno minùs, quibus Terillus postea alios quamplures addidit, pænè 100., quo tamen titulo, vel consilio, suo loco mōstrabimus. Arfdekin demum, & alii moderniores ferè ad 200. numerum extendunt. Scimus, plures immeritò referri, propterea quòd alicubi dubiè, aut obscurè locuti sunt, cum tamen aliàs clarè, ac indubiè oppositam doceant sententiam, ut productis in medium verbis ipsorum, facile nobis foret ostendere, eosque a recensito numero excipere. Ab hoc tamen consilio procul absum; immò, si foret opus, nonnullos fortè omisso libens adjicerem. Priusquam vetò adductam auctoritatem cum opposita conferam, paucas tantum ex multis exceptiones subjiciam, & reflexiones, seria observatione dignissimas; adeò tamen claras, ac certas, ut in dubium à nemine vocari possint.

Primò: Ex præfato numero Auctorum multi sunt (pænè omnes præcipuæ notæ, minùsque recentes), qui tanti momenti quæstionem levissimè planè tractarunt: plurimi, qui, ne leviter quidem, sed per meram duntaxat subscriptionem, nulloque rei examine præmisso, aliis se præeuntibus gregatim suffragati sunt: nonnulli, qui, nec si vellent, difficultatem istam dignè tractare possent, quippe qui nec Dialecticam didicere, neque Scholæ Theologicæ disputationes, neque alios unquam versarunt, quam paucos quosdam libros morales aliorum Probabilistarum, ex quibus brevem quandam, ac indigestam summam (absit invidia verbo, cui veritas notoria non abest) vulgari idiomate confertierunt. Denique, qui accuratè controversiam versaverint, & utriusque partis momenta non obiter libraverint, noti sunt mundo, & numerum brevissimum explent. Quanti verò sit ponderis auctoritas eorum, qui sustinent partem quæstionis nō diligenter examinata, & à fortiori eorum, qui meros agunt compilatores, aut gregarios duntaxat subscriptores alios sequentes instar ovium, & avium, jam pridem observavit Sanchez, Navarrus, alique passim, & est apud doctos notissimum.

Secundò: Multi eorum (immò quamplurimi, ac vix non omnes) ex benigna sua sententia, & principiis eisdem, quibus innititur, ut sequelas legitimas deduxerunt multas opiniones morales, vel jam expressè ab Ecclesia damnatas, vel quæ tanquam absurdæ à cunctis, etiam Probabilistis, communiter jam rejiciuntur. Nam, ut ex. g., vel unam, proferamus, opinionem de Judicis licentia ad judicandum ex opinione, etiam æquè, aut minùs probabili, tot jam docebant Probabilistæ ex suis principiis communibus, ut recensere possem, saltem ad septuaginta, quos distinctè notatos apud me habeo, nec dubito, quin plures invenire facilè foret. Cum igitur ex Logica certum sit, eos, qui ex aliquo antecedenti concludunt consequens falsum, & absurdum, vel teneri relinquere antecedens, ut falsum, vel fateri se malè ratiocinatos esse; verosimilius certè videtur, si humani ingenii morem attendas, homines, maximè doctos, & acutos, prius

prius illud amplexuros fore, si quæstionis examen modò repeterent. Utique falsam assertionem aliorum (præsertim, de qua ferè non disputatur) veram putasse, minùs pudere solet; id etenim ut errorem alienum, aut saltem ut communem, vixque vitabilem infelicitatem, levius ferre consuevimus: at verò consequentiam deducere labor, & opus proprium nostri intellectus est, cui diligentius homines invigilamus, & in quo errorem tardius agnoscere, multòque magis solemus erubescere. Saltem Auctores istos (idest Probabilistas plures, & sapientiores) non posse jure ullo determinatè pro antecedenti referri, certum debet esse apud omnes, nisi divinare quis velit ultrò, immò contra id, quod verosimilius appareat.

A' ex. VII.
in Decreto
edito die 2.
Octob. an.
1665.

Tertiò: Valdè notandum: quo tempore Probabilismus maximè invaluit in Orbe Christiano, Prodiisse complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes; excrevisse summam in dies luxuriantium ingeniorum licentiam, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens irreptura esset Christianæ vitæ corruptela; denique, per quem via salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatabatur, & loco ipsius alia aperiebatur, lata videlicet, & spatiosa, per quam itur ad perditionem: hæc, inquam, omnia ex Alexandri VII. celebri, ac vulgato Decreto notoria sunt in Ecclesia Dei. Quorum autem ingenia, & opiniones, ipsumque insuper opinandi modum hæc Summi Dei Vicarii contestatio in genere notet, ac taxet, qualisque ex illa in benignam sententiam oriatur suspicio, aut præsumptio, facile cordati censebunt. Uniquè certum est, per hæc Summum Pontificem nequitiam reprobare, ac detestari moralem aliquorum Theologorum doctrinam, qui doceant extra Ecclesiam Dei; neque item doctrinam ultra modum strictam, licet & hæc aliqui pariter damnabilis sit, & alibi quoque damnata. Denique quanti ponderis reflexio ista censenda sit, quantique ab omnibus Ecclesiæ filiis jure meritò sit facienda, eisdem nunc æstimandum relinquimus, aliàs à nobis accuratè expendendum. Interim tamen meminerint oportet, doctrinam, quam hic reprobat Christi Vicarius, viam esse, per quam itur ad perditionem.

Terill. in
Præfat. ad
Tract. de
conscient.
proba.

Quartò demum: ne ullis tibi sit conjecturis opus, audi Terillum tuum, testem utique probatissimum, quem profectò ob affectus propensionem in sententiam antiquam non recusabis. Is igitur in ipsa præfatione ad suum Tractatum de Conscientia probabili vulgatum anno 1669. statim à principio sic loquitur: *Euerunt enim verò ex Recentioribus non pauci, qui levissimis ratiunculis ducti, antiquorum Theologorum in opinando severitatem non modò clam carpere, sed palàm ausi sunt suis scriptis condemnare. Quod enim priores doctiores, ac severiores Theologi unanimi sententia damnabant ut malum, Recentiores isti ausu sanè temerario pro bono, & honesto venditare non erubuerunt. Cum enim plus a quo fama, vanæque de sua doctrina existimationis essent cupidi, mirum est quo ardore, atque animi contentione ad scripta sua typis mandanda incubuerint. . . . Universalis hic scribendi pruritus in nulla materia, quàm in re morali lamentabilius grassatus est. Innumerabiles sunt (attende), qui à triginta annis summis casuum, rerumque moralium tractatibus bibliothecas impleverunt. Quid autem facerent, ut ad famam, quam aucupabantur, pervenirent? . . . Ergo ad nova promenda animosiores effecti in opiniones laxiores oculos, animumque conjecerunt, gnari eas præ omnibus rudiori legentium vulgo mirum placituras. Hæc Terillus verissimè, ac prudentissimè, & plura multò etiam graviora, quæ in idipsum fusè prosequitur, meritò apud eundem non celeriter, aut oscitanter tibi legenda.*

Nunc precor oculos seriò reflecte in Auctores morales generatim expressos,

fos, de quibus Summus Pontifex, sub illud idem tempus, conquerebatur; & eos compara cum Auctoribus istis, quorum vultum, & habitum, modumque ipsum opinandi communem graphicè Terillus depingit; & iudicio tuo decerne, an fidem utrique sint. Quidquid verò decreveris, illud advertere omnino non omittas, ne unum quidem eorum reperiri, etiam merum Summistam, aut vulgaris idiomatis casum Compilatorem, qui in communem elenchum Auctorum benignæ sententiæ, & à Terillo ipso non satis fui, nec suæ causæ memore, & ab aliis benignis Probabilistis studiosè non referatur. Ab huius autem conditionis hominibus numerum relatum explentibus, (qui, Terillo testante, non pauciores, quàm *innumerabiles sunt*) tibi etiam relinquinus iudicandum, quantum apud cordatos, aut non prorsus vecordes, accipere possit reverà auctoritatis pondus, ac robur eadem benigna sententiâ.

Denique, collectis in unum, vel his duntaxat quatuor exceptionibus, siue animadversionibus nuper exhibitis, de quarum veritate, etsi maximè velles, dubitare non potes, tibi etiam committimus, ut apud te concludas (sed coram Deo), quanta censeri debeat Probabilissimi auctoritas tota quanta, etiam non collata cum opposita (nam collationem seriam mox instituemus), sed in se ipsa tantum, & absolute considerata.

S. V.

Antiquæ, ac moderate sententiæ auctoritas. Probabilismo benigno anterior.

Sed, ut pensatis omnibus, prout rectum, ac prudentem Iudicem decet, li-
tem tandem decidas per definitivam sententiâ, auctoritatem jam partis oppositæ summatim, sed exactè collatam accipe.

Igitur nunquam licitum esse uti opinione aliqua minùs tuta, nisi sit eadem contrariâ probabilior, & quæ proinde absolute vera prudenter iudicetur ab operante, docuerunt unanimiter antiqui Theologi, quin vel unum sit invenire, qui ab hac cõmuni assertione discesserit ante Bartholomæum de Medina (Mercadum non moramur sub idem tempus, nullo præmisso quæstionis examine, vulgari sermone loquentem), qui an. 1578. primus dedit in lucem typis vulgatam Probabilistarum sententiâ. Id cùm factum sit per se ipsa in Orbe Christiano notorium, profectò à nobis ostendendum non esset, nisi quorundam Recentiorum contentio vocibus saltem dubium niteretur efficere, vel apud vulgus hominum imperitorum, quibus libros Theologicos legendi, vel copia, vel facultas absoluta, vel voluntas certè non suppetit. Cæterùm, ne quis possit, etiam si spontè velit, hanc facti veritatem ignorare, eam sub ipsos oculos constituere argumentis patentibus promptum est. En igitur ejusdem triplicem, si non una sufficiat, plenam, atque legitimam probationem ex testibus idoneis tibi producemus.

Primò: Medina ipse Probabilismi Inventor, seu primus Author, cùm plures se antiquiores referat pro contraria sententiâ, ne unum quidem refert pro sua, licet eam difficilem esse fateatur, proptereaque in ejusdem propugnatione haud parùm se meticulosum ostendat. Quis verò credat, hominem ceteroquin pium, ac doctum in tradenda assertione tanta, tamque difficili non frustrâ novitatis, & audaciæ notam metuentem, omisurum proferre patronum aliquem, si fortè illum invenire potuisset?

Secundò: Vazquez, qui 20. post annos eandem opinionem promovit, ait quidem illam jam tunc esse communem, & fuisse etiam ante Medinam, (nimirum

Medi. l. 2.
q. 19. art. 6.

Vazq. l. 2.
disp. 62. c. 1.
2. & 3.

rum *in Scholis*, ut subdit) : neminem autem refert præter Medinam ipsum, qui ad illud tempus eam typis vulgasset ; cum tamen pro opposita sententia complures cum Angelico Doctore antiquos Theologos adduxisset.

Tertiò: Doctiores quique, gravioreſque Doctores, ut Suarez, Curiel, Banez, Sanchez, Navarrus, Valentia, Amicus, Lessius, Filiutius, & reliqui communiter, tam hujus, quam alterius opinionis patroni, qui rem sub illud tempus attigere, cum plures antiquorum referant pro sententia moderata, neminem tamen anteriorem Medinam pro benigna sententia referunt: imò plures eorum, etiam disertè affirmant, eam esse opinionem juniorum Thomistarum; quam tamen modò quidam ipsorum per miram rerum vicissitudinem Jesuitis volunt appingere, tanquam primis ejusdem inventoribus, sicut & Vendrochius, & alii Janseniani Jesuitarum hostes inſenſi. Verum hanc esse apertam, injustamque imposturam facile, ac luculenter palàm faciunt Dechamps, Sarasa, Pollenter, Daniel, alique è Noſtris viri eruditi, et si res ea sit, quæ non multam deponat eruditionem.

Hæc testimonia passim omnibus obvia (quorum loca propterea notare prætermittimus), estò argumenta negativa videantur, si circumstantiæ omnes maturè, & animo sedato considerentur, nullum relinquunt locum prudenter dubitandi de veritate nostræ assertionis. Sed neque testes absunt, qui positivè, ut dicitur, & signanter rem attestentur.

Primus sit egregius Theologus, & Doctor magni nominis Corduba in suo Quæſtionario Venetiis edito anno 1569. cum asseruisset, partem tutiorem necessariò tenendam esse, quando simul est probabilior (quod idem asserit, si sit, æquè probabilis), subjungit continenter, *Et in hoc omnes Doctores consentiunt.*

Secundus verò Paulus Comitulus, vir (quidquid de eo minùs considerate dixerint, Terillus, & Esparza) *disciplinis omnibus eximie perpolitus*, ut inquit Alegambe in Bibliotheca Noſtrorum Scriptorum, & ejus Opera satis clarè testantur, propositis duabus quæſtionibus, quarum prior est quæſtio nostra, sic ait: *In priore feda Armillæ prolapsio fuit: in sua enim Summa verb. opinio nu. 2. satis esse dixit, probabilior abjecta, probabilem sequi opinionem. At id satis non esse &c.* Quamquam neque satis constat Armillam licet Medinam fere coævum ab antiquis Doctoribus discessisse: nam & ab ipsis etiam Probabilistis pro antiquorum sententia passim refertur: & revera in allegato numero multa habet Probabilistarum opinioni valde contraria. Sed in fine quædam alia subjungit, propter quæ meritò potuit Comitolo videri in eam opinionem prolapsus.

Tertius secundam istam legalem probationem compleat vir acutissimus, neque minùs pietate, quam varia, ac plurima eruditione præclarus P. Egidius Estrix, qui in illo suo politissimo Scripto, cui Titulum præfixit, *Examen rationum &c.* quodque non in angulo terræ; sed in ipsa Romana Curia, Summo Pontifici Innocentio XII. Eminentissimisque Cardinalibus legendum obtulit anno 1692. sic de benigna sententia loquitur: *Est ne tam sancta sententia benigna, ut eam tangere nefas haberi debeat? Ipsa in se inspicatur ad rationem primam (ubi scilicet illam vividissimè expreſſerat verbis à nobis alibi exscriptis) Est ne tam firmis vallata propugnaculis, ut nulla spes sit convellendi? Non est invenire locum sacrum, quo eam munerint ejus patroni ferè occupati fruendis labyrinthis principiorum reflexorum, ut doceant esse licitum nobis, quod ipsi judicamus, aut judicare possumus, ac debemus esse illicitum nobis. Est ne tam antiqua, ut saltem hoc titulo nobis veneranda sit? Heri, ut sic dicam, nata est, ante annum 1577. omnibus ignota Theologis, Doctoribus, Patribus. Hæc Pater inclytus non ad hominum vulgus, sed directa intentione ad Summum ipsum Præsidentem, Superemumque Senatuum, ipsumque sapientissimum totius Catholice Ecclesie.*

Verum tribus his testibus exceptionem opponas, quòd omnes sint Proba-

Cordub.
Quæſtiona.
li. 2. q. 3.
proposit. 1.
& 3.

Comitol.
li. 5. Ref.
ponſ. mor.
tal. q. 15.
nu. 1.

Estrix in
Exami. ra-
tio. par. 1.
rat. 2. nu. 7.

Hæc r. p. li.
1. controv.
8. art. 4. §. 2.

babilissimi hostes. Verum est. At quid tum? Nunquid propterea hostes sunt veritatis? Nunquid, vel sui ipsorum honoris hostes sunt, ut saltem non vereantur in facie Ecclesiae impudenter mentiri mendacio, de quo facile convinci possint, ab iis etiam, qui legere tantum sciant? Quod si credendi tamen adhuc non sunt circa factum de se publicum, ac notorium, quod, vel oculis ipsis haurire fas sit, cur non eorum fidem Probabilistae elevent producto in medium uno tantum Auctore, qui Medinae opinionem ante ipsum tradiderit?

Age verò exceptionem, licet iniquam, prorsusque voluntariam, non contemnamus; veritas nanque, cum verè dives sit, liberalis esse non renuit. Accipe ergo ejusdem veritatis probationem, tertiam ex testibus ab omni suspitionis, vel tenui specie, liberis.

Primus sit Franciscus Amicus, gravis utique, ac doctus Probabilista, qui ad annum 1640. cum controversiam istam sic instituisset, *Gravior inter Doctores difficultas est, an possimus non solum operari ex opinione probabiliori, sed etiam ex probabili minus tuta?* Subjungit continenter, *Negant ferè omnes, aut qui Theologi. Sed nobis cum Recentioribus dicendum est &c.* Ferè omnes, inquit, non quia inveniatur aliquis, qui non neget ex iis, qui quæstionem tractarunt, sed quia non omnes eam tractavere.

Secundus sit Azor, in omnis generis librorum lectione, versatissimus: qui, cum ex communi sententia statuisset, & ostendisset, licere uti minus tuta opinione, si probabilior sit; tum ipse ex propria sententia subjicit: *Item quando opiniones sunt aequè probabiles, videlicet ex numero, vel testimonio, sive auctoritate Doctorum, quanvis non ex pondere, & momento rationum, jure possumus minus tutam in agendo præferre: immò, etiam si, quæ minus tuta est, minus probabilis habeatur, ut statim dicam.* Hoc licet Auctores non tradiderint, ratione tamen efficaci concluditur &c. Hæc Azor scribebat ad annum 1600., quando jam procul dubio non pauci Medinae subscripserant. Quia tamen nova ipsius opinio, cum egressa erat Scholarum gymnasia, adhucque panè continebatur in codicibus M. S. ideo ejusdem patronos non curavit, sed verè, ac simpliciter protulit, præfatam opinionem ab Auctoribus, videlicet antiquis non esse traditam.

Sed quid est, cur moremur, cum hujus evidentis veritatis Terillum ipsum testem habeamus, & quidem locupletissimum, quippè qui non expressa confessione duntaxat, sed plenissima insuper probatione, & omnium planè luculentissima illam ex professò demonstret? Nempe ipse copiosa, exquisitaque eruditione Doctores omnes veteres, qui ab anno 1235. controversiam nostram tractarunt (nam ante illud tempus nemo invenitur, qui illam instituerit, aut de re ista dubium aliquod moverit), non modò sigillatim, exactèque recenset, sed etiam verba ipsa, quibus illam definiunt, fideliter exscribit, ac prolixè: nemo autem eorum reperitur, qui doceat, licere minus tutam opinionem amplecti, nisi sit eadem probabilior, aut certior, sed una est omnium concors sententia vocibus iisdem, aut æquivalentibus expressa. Id, quod Terillus ipse præterea sapienter ibidem, & fatetur, & probat: *Itaque (inquit) & tunc, & antea semper verum fuerat, quod suo tempore observavit Sylvester, verb. opinio, scilicet nullam fuisse opinionum varietatem in materia præsentis.* Quid hic plura?

Miraris tamen fortè, & inquiris, quo Terillus consilio antiquos omnes Theologos adeò accuratè referat, cum omnes unanimiter moderatam sententiam doceant? Mirum professò appareat ei, qui Terilli Opus non accuratè evolverit, nec artificium ejus satis perspexerit. Equidem claritatem, ac distinctionem in primis se curare frequenter proficitur, & oppositæ incuriæ singulis ferè paginis Auctores nostros arguit; ipse tamen egregiè multa passim confundit longè inter se diversa, immò & prorsus contraria, quibus sententiæ suæ falsitatem aliunde nimis apertam, & nostræ veritatem nimis de se conspicuam ob-

Tom. 3. d.
15. n. 75.

Azor t. 1. p.
Instit. mor.
al. 2. c. 16.
q. 2. ver.
Hic igitur
positus ad
med.

Terill. dicta
9. 22. de
confu.

Ibid. n. 122.

umbrare conatur; ex præconcepta, ut videtur, deceptione communi, quæ ipsi instar omnium argumentorum fuit. Nam & hinc multa in Theologia inauditè commentus est, & artificio usus perquam subtili; quo facile est eos decipi, qui vocum sonum, & rerum superficiem solum considerant. Id generatim hoc loco admonuisse visum est, quod opportuna occasione data per totius decursum operis palam facere studuimus: cum nec in libris celebrioribus Recentiorum quidquam ferè invenire potuerimus, quod veritati nostræ sententiæ ad speciem non nunquam obstarèt præter supradicta quædam Terilli molimina.

Nunc re deo ad admirationem hic subortam. Nempe Terillo in eo loco propositum fuit demonstrare adversus Tutoristas, & Jansenistas, non semper in opinabilibus tutiorem partem esse de præcepto tenendam, non opus esse ad honestè agendum concipere iudicium de honestate objectiva (directum, seu de objecto secundum se) absolute certum, & evidens, sed usum opinionis verè probabilis semper in Ecclesia viguisse; quod quidem optimè, & patenter evincit ex sensu concordii, & unanimi antiquorum omnium Doctorum.

Ac tunc ibi, tum aliàs sæpè loquitur indistinctè, & confusè, quasi nostram sententiam veller involvere cum sententiâ Tutoristarum. An id reverà intendit, alii censebunt, mihi profectò credere non est animus, etsi verba, quæ profert, haud parum urgens fundamentum præbeant. Præterea sæpè etiam, cum non audeat palam fateri, opinionem benignam esse usque adeò novam, totique antiquæ Theologiæ adversam, contra sententiam nostram determinatè veteres Theologos conatur inflectere: sed per interpretationem adeò de se incredibilem, ut nullus, quem sciam, etiam ex Recentioribus, qui panè in verba Terilli jurarunt, eam non modò in medium producere, sed nec de ipsis meminisse sit ausus. Nihilominus illas, etsi à sapientibus facillè improbandas, ob vulgus tamen imperitorum fusè nos alibi refutamus.

Hæc est summa antiquioris auctoritatis sententiæ nostræ: ut omittamus interim plurima valdè illustria Scripturæ Sacræ, Sanctorumque Doctorum, & Patrum testimonia, non quidem generalia, aut importuna, sed nimis potius opportuna, & urgentia, plures Juris Canonici (cui omninò civile concordat) vix non expressas, & claras decisiones, aliæque multa, & maxima momenta auctoritatis, quæ passim ab Auctoribus sententiæ nostræ, ubertimque allegata, facillè inveniēs, & quæ nos suo loco, Deo favente, fusè quoque allegabimus, exactèque expendemus.

§. VI.

Incrementum ejusdem auctoritatis post Probabilissimum inventum.

Non utique cunctorum antiquorum Doctorum unanimi tantum suffragio (quod abundè sufficeret), sententia nostra vallata est. Verum decem saltem, & ultra supra centum numerare Auctores jam licet (quorum apud me nomina distinctè, ac sigillatim notata habeo), qui post natum modernum Probabilissimum veram, & antiquam sententiam constanter, & acerrimè propugnaverunt: in quibus plures sunt S.R.E. Eminentiissimi Cardinales, ac Præfules piissimi, & sapientissimi, quorum vel quilibet pro pluribus est: ceteri ferè omnes, aut Doctores sacræ Theologiæ, aut ejusdem per plures annos in famosioribus Orbis Academiis noti, ac celebres Professores, qui controversiam istam non leviter, aut perfunctoriè, sed seriò, ac diligenter examinarunt, neque per meam, ac nudam subscriptionem, sed per valdè accuratam, exactamque veritatis in-

indaginem verae sententiae suffragati sunt; & id quidem (quod magnopere notandum est) postquam eorum non pauci novo Probabilismo à primis annis essent innutriti, & per longum tempus assueti, ut ipsi palam, & ingenuè farentur, cuius certè generis nemo invenietur apud Probabilistas. Denique nostri longè alterius sunt conditionis ab illis, quos Terillus in sua Praefatione vividis, ut vidisti coloribus, & quod majus est, Summus Pontifex in Decreto suo expressit; & tamen hos omnes postea, nullo prorsus excepto, Terillus ipse, & ceteri Recentiores in suum communem elenchum retulerunt, quasi sui reipsa forent.

His ita se habentibus, obstupent nihilominus aut rident etiamnum plures ex Adversariis nimio probabilismi sui amore praecipiti, quod ad impugnandum ipsum insurgamus, quasi pro sententia nostra paucissimi starent, unus scilicet aut alter duntaxat ex modernis Doctoribus. Sed quid faciemus ad risum, istum non tam risu, quam commiseratione dignum? Obtulimus non semel his derisoribus, catalogum exactum praedictorum Auctorum parati de quocunque, qui ab aliquo excipiatur, certam, atque distinctam rationem reddere; necdum tamen ab aliquo de fide data conventi sumus. Et verò, cum ex illis ad quadraginta, aut ultra jam sint, qui per seriam, & longam disputationem, & Libris, aut Tractatibus integris editis, qui per omnium manus teruntur, Probabilismum ex professo refellant, puderet certè me vehementer, vel illos non vidisse aliquando, vel, si videre nollem, de re tamen hac loqui non erubescere.

Accedit multò majus auctoritatis pondus ex supra memorato, aliisque Decretis Apostolicae Sedis circa morum doctrinam recens vulgatis, adeo clarè faventibus sententiae nostrae, ut contrariam quodammodò reprobare videantur; ex iteratis Summorum Pontificum insinuationibus, votisque toti Ecclesiae testatissimis in favorem ejusdem sententiae nostrae; ex pluribus constitutionibus & sanctionibus generalibus aliquarum sacrarum Religionum, etiam Apostolicae Sedis auctoritate confirmatis; ex Edictis communibus, & literis encyclicis multorum praclarorum Antistitum sedulo invigilantium pro suo munere pastoralis salutis spirituali ovium à Christo sibi creditarum; ex nobilium quarundam Catholicarum Universitatum publicis, & authenticis statutis: denique, non ex uno, aut altero duntaxat, sed ex compluribus, ac saepius iteratis Synodis, seu Conventibus dioecesanis, aut Provincialibus, in quibus approbatur sententia nostra, & unicè doceri praecipitur, benigna autem sententia penitus reprobatur. Quae omnia sunt de rebus in Ecclesia notoriis, eaque exactè adnotata, & collecta facillè, si libuerit, videre poteris apud graves & eruditos Viros strenuè hoc tempore decertantes contra benignum Probabilismum.

His tot, ac tantis auctoritatis momentis accessit nuper insigne suffragium universae Ecclesiae Gallicanae, quae in generalibus Cleri Comitibus anno 1700. celebratis modernum, ac benignum Probabilismum specialissimè reprobavit Decretis jam vulgatis, ac notis, quorum exemplar apud me habeo, & quorum verba ipsa perlibenter exprimerem, nisi consulerem brevitati; sunt etenim gravissima, verèque digna eximià pietate, ac sapientià tantorum Praesulum omni laude majorum. Non licet tamen omnia praeterire, vel eo saltem titulo, quod in illis habeamus irrefragabile etiam testimonium veritatis, quam nuper statuebamus, de unanimi consensu Doctorum antiquorum in nostra sententia tradenda, qui quanti in causa ista faciendus sit, leviter saltem mox insinuabimus.

Conventus ergo, cum in ipso Prooemio spem suam, & votum praemisisset, ut aliquando Summi Christi Vicarii salubre opus moralem Theologiam purgandi, aliquando tandem perficiant, inferiores omnes Pastores onere isto, & cura levantes, *Dum expectamus (inquit) fore, ut tantum opus more Majorum, & Canonico ordine perficiant: nos interim Cardinales, Archiepiscopi, & Episcopi in unum congregati, ne dirum virus serperet &c.* Mox, post multa in idipsum, ac post

Conventus
Gallicani
Cleri anno
1700. in ip-
so Prooem.
pag. 6.

XVI

Ibid. pag.
46.

post recensionem complurium opinionum moralium expressè, ac signanter damnatarum, accedit tandem ad fundamentum, & caput moralis doctrinæ, usum videlicet opinionis probabilis, circa quem duo extrema cavenda docet, rigoris nempe, ac benignitatis. Tum reprobato in primis errore Tutoristarum per hæc verba, *Absit verò, ut probemus eorum errorem, qui negant licere sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam*: ut extremum oppositum pariter reprobet, nimirum sententiam benignam, sententiam nostram optimè expositam statuit tanquam regulam unicam in conflictu variarum opinionum ubique necessario tenendam, nisi spontè velimus tutiorem partem sequi: Denique statuit, ut nemini liceat eligere eam sententiam, quam non veritati magis consentaneam duxerit.

Post hæc verò immediatè, ac continenter subdit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam nec ipsi ut probabiliorem eligendam iudicemus (attende), hoc novum, hoc inauditum, hoc certis, ac notis Auctoribus postremo demum seculo proditum, & ab iisdem pro regula morum positum repugnat huic effato à Patribus celebrato, Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus, nec habere potest Christiana regula securitatem. Hoc initium malorum esse, atque omnium antedictarum corruptelarum caput, & doctrina consecutio, & series temporum ostendit. Hoc ab Antecessoribus nostris, viris fortibus, ac religiosis censoriè notatum, hoc sæpè reprehensum, hodieque reprehendi, nullo incusante, immò bonis probantibus, diffiteri nemo potest. Nos quoque his de causis &c. Quæ invitus abrumpo, & quibus datas regulas comprobant, & illustrent pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis. Hactenus sapientissimi, ac vigilantissimi Præsules, in Actis, quorum titulus est Censura, & Declaratio Conventus Generalis Cleri Gallicani edita Parisiis an. 1700.*

En tibi, Lector, summam auctoritatis antiquæ, atque recentis, nostræ sententiæ. Reliquum est, ut eam breviter conferamus cum benignæ sententiæ auctoritate per breves aliquas reflexiones.

§. VII.

Auctoritatis utriusque collatio.

TOra quanta benignæ sententiæ auctoritas ex privatorum numero Auctorum unice, ut vidisti, constata, si fideli, & exacta trutina ad rationis pondus libretur, quanta censenda sit absolutè, constat tibi ex §. 4. Nunc verò quanti sit æstimanda, si cum sententiæ communis, & an iquæ auctoritate eadem conferatur, quamvis ex nuper dictis evidens etiam sit; ut tamen, vel invitus, non possis non evidenter agnoscere, de multis, & gravissimis, quas possem, paucas tantum selectas reflexiones subijcio.

Primò: Universim nostræ sententiæ auctoritas non ex uno, aut altero tantum, sed ex cunctis, ac singulis locis Theologicis cumulatissimè coalescit. Id, etsi aliunde certum non foret, vel ex eo constaret, necessum est, quòd opinio benigna immediatè ei opposita nullum in illis præsidium habeat. Sanè, cum utraque vera esse non possit: veram autem non concordare omnibus certis veritatis principiis impossibile omnino sit, si de altera constet eisdem non congruere, oppositum de altera necessario statuendum est.

Secundò: Ut sigillatim nonnulla saltem auctoritatis capita, quæ patentiora sunt, attingamus, communis, & unanimis Theologorum consensus in nostra sententia tradenda per cuncta retrò sæcula ante natum modernum Probabilissimum, sufficiens vel se solo censi debet ad absolutam certitudinem ejus. Etenim veritas ista summi momenti est, caput videlicet, ac fundamentum ro-

tius

ius moralis doctrinæ, atque adeo totius moralis honestatis, ut nulla veritatis specie præsumi possit, Theologis antiquioribus, dum morum doctrinam tradabant, materiam istam non occurrisset, aut sensum suum potuisse dissimulare, si a sensu aliorum foret alienus: nemo autem ab aliis unquam dissensit, nec *ulla fuit opinionum varietas in materia præfenti*, ut ex Sylvestro Terillus fatebatur; sed quotquot mentem suam contigit aperire, omnes concorditer, quasi uno ore, sententiam nostram semper docuerunt, neque quisquam eorum mentionem unquam fecit de aliquo, qui dissentiret. Habet ergo ex hoc capite sententia nostra quantam habere aliquando potest Theologica ulla veritas certitudinem ex communi consensu Theologorum.

Quanta verò absolute hæc certitudo sit, ex Melchiore Cano discere possumus: *Tertia (inquit) conclusio: concordem omnium Theologorum Scholæ de fide, aut moribus sententiam contradicere, si hæresis non est, at hæresis proximum est.* Quam conclusionem pluribus ille argumentis probat. Post illa verò, quæ adducit primo loco, numerum illum in hæc verba concludit: *Atque, ut uno verbo dicam, nemo, qui in Catholicis habeatur, omnes sine discrimine Theologos explofit. Quod abundè satis magnum argumentum est, sine fidei discrimine huiusmodi Scholæ placita negari non posse.*

Sup. 5. 8.
Canus de
Locis li. 5.
c. 4. concl. 3.

Post hæc tamen neoterici Probabilistæ sententiam suam, si superis placet, aut indubitabile dogma proponunt, & recipi ab omnibus volunt sine ulla disputatione, vel ex communi tantum Theologorum postremi istius sæculi consensu: neque desunt, qui libris etiam vulgatis proferre palam non vereantur, si benigna sententia falsa foret, futurum, ut per integrum sæculum Deus Ecclesiam suam deseruisset. Sic illi. Quasi videlicet ante sæculum istud, in quo *modus opina di irrepsit, in rebus ad conscientiam pertinentibus, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina*, nulla vera fuisset Ecclesia, neque, quam nunc habemus, è Christi latere, sed è Medinæ cerebro fluxisset cum novo suo Probabilismo. Quasi tempore isto soli Probabilistæ tota fuissent Ecclesia Dei. Quasi doctrinæ ipsorum nemo contradixisset. Quasi tota doctrina Doctorum antiquorum simul cum illis esset in æternum sepulta, nec Libri ipsorum amplius Populum Christianum docerent. Quomodo hæc proferre non pudet, non dicam in conspectu mundi, sed vel in privato cubiculo?

Terriò: Ex Conciliis, licet particularibus, ubi nimirum Ecclesiæ Præsules, qui veri ipsius Patres, atque Magistri sunt, conveniunt cum letissimis, ac sapientibus viris, ut oves Christi suæ curæ commissas publicè doceant viam salutis, sanæ doctrinæ pabula per authenticos canones, atque vivendi regulas ipsis præbendo, quibus proinde (ut piè credi debet) in Christi nomine congregatis Christum ipsum adesse per spiritum suum, ut nihil non rectum statuunt, pruden- ter dubitari non potest, nisi aliunde contrarium innotescat: ex ejusmodi, inquam, publicis statutis, & authenticis testimoniis sapius pro nostra sententia repetitis, quantum ejus auctoritas adaugeatur, qualemque, ac quantam capiat certitudinem, etiam imperiti non nesciunt. His verò quantum momentum accesserit ex publica declaratione Generalis Conventus Cleri Gallicani nuper adjuncta nemo non videt. O Deus bone! quid fieret nobis, si vel unum quid simile Probabilismus posset pro se referre? Sed Deo gloria, nihil ejusmodi, nec authenticum ullum, publicumve statutum, seu Sacri Ordinis, seu Academiae, seu similis alterius Congregationis, protulit adhuc, neque proferet unquam, uti certò credi potest.

Quartò: Tandem, ne diutius te moremur, reflectere juvat ad Decreta Apostolicæ Sedis, quæ quanti momenti sint ad roborandam nostram, & veram sententiæ auctoritatem, & oppositam evertendam, nullius est laboris ostendere. Neque enim Probabilistæ Recentiores verentur spontè asserere, neque, si vellent, pos-

pos-

possent viâ ullâ negare complures opiniones morales Decretis Pontificiis recens damnatas, donec damnatae de facto essent, fuisse verè, ac propriè probabilis juxta principia, & regulas Probabilismi sui. Scimus autem infallibiliter ex eisdem Decretis, eas omnes, & unamquamque earum scandalosas fuisse reipsa, & animabus in praxi perniciosas, proptereaque ab Ecclesia fuisse proscriptas tanta severitate, ut nullus Catholicus possit de illis, vel privatim, disputare, si nolit ipse ab Ecclesia abscindi.

Hinc ergo fit consequens, regulam generalem Probabilismi, siue communem definitionem, ad quam Probabilitas formant, & exigunt benignam suam Probabilitatem talem esse, ut secundum eandem Probabilistam sana sit, ac recta; tamen si opinio exacta ad illam, eidemque adamusim conformis sit verè scandalosa, & animabus in praxi perniciosa, id est, lethifera, & exitialis. Locum hunc alibi fusè prosequimur: hic verò non arguimus, sed Recentiorum sensum simpliciter referimus, ut videas, quo jam loco Probabilismus sit post Sedis Apostolicæ Decreta. Utique jam habemus, si benigna sententia vera sit, opinionem reverà scandalosam, & animabus in praxi perniciosam, nisi expressè damnetur, esse verè probabilem, adeoque rectam agendi regulam. Quo nihil absurdius dici posse videtur.

Hac r. p. li.
2. cōgr. 3.

Jam ergo, Lector, auctoritatem benignæ Recentiorum sententiæ penitus, ut vidisti, constitutam ex numero privatorum Auctorum, quibus tot adeò graves, adeoque inevitabiles exceptiones objecimus, confer sedato animo, cum antiquæ, & communis sententiæ auctoritate, non ex uno, vel altero, sed ex Locis Theologicis universis, validissimè, ut constitit, roboratam, ex Sacra scilicet Scriptura, ex Canonico Jure, ex Sanctis Ecclesiæ Doctoribus, ex unanimi consensione Catholicorum omnium Theologorum constanti per sedecim sæcula, à qua, cum primùm cepit dissentiri, *modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Doctorum doctrina*, & quam, post narium etiam novum Probabilismum, constantissimè semper retinuerunt, & publicis scriptis propugnarunt, non modò plures, insignesque Doctores, sed, quod majoris ponderis est, complures è Supremo Catholice Ecclesiæ Senatu Eminentissimi, ac Purpurati Patres, plurimi, ac præclarissimi Ecclesiæ Antistites, Synodalibus etiam, & authenticis statutis oppositam, doctrinam severissimè reprobantes, plures, aut ferè omnes Ordines Religiosi, & celebres Universitates: quam denique (quod maximè fieri debet) ipsi etiam Summi Pontifices per Decreta sua novissima vix non expressè probant, & oppositam damnant.

Sene. epil.
76. ad Lucil.

Enimverò, si rectè judicas, dubium non sit, quin facile fatearis, moderatissimè me dixisse, benignæ tuæ sententiæ auctoritatem communis, & antiquæ sententiæ auctoritati oppositam, adeò esse exiguam, ac tenuem, ut non modò præferri, vel æquari eidem non debeat, sed neque dignam esse, quæ eidem conferatur. Atolli quidem illa facile poterit, verbis magnificis quorundam Recentiorum. Sed pumilio, ut acutè Seneca aiebat, etiam in montis vertice collocatus, pumilio semper, si ipsum sine basi metiaris, sicut Colossus verè Colossus est, etsi constituitur in puteo.

§. VIII.

Vindiciæ Societatis.

Absit autem, ut homo de Societate duplex hominum genus hic nobis obstreptentium dissimulet. Utrique scilicet benignam sententiam Societati tribuunt ut propriam, quanquam intentione longè diversa. Alii enim id faciunt animo non prorsus malo, sed studio duntaxat impenso, quo doctrinam istam de-

deperunt rati Religionem tantam, si benignam sententiam tanquam doctrinam propriam tuendam sibi adsciverit, magnum ipsi tribuere pondus auctoritatis, quam proinde munitam esse benignam suam sententiam ipsi maximè optant. Alii verò è contra id faciunt, non studio ullo erga doctrinam istam, quam falsam existimant; sed eo solum animo, ut Jesuitis obtrecent, doctrinam illis impingentes, ex qua morum corruptelam oriri deprædicant.

Ab utrisque tanquam ab Hostibus, seu Adversariis ferè æquè fugiendis cavendum sibi esse Societas agnoscit: quod calumniam utrique eandem sibi importent; nisi quod priores, etiam quodammodò magis averfari debeat, quia licet affectu non ita malo, at effectù longè peiori in ipsam invehantur. Enimverò norunt omnes mediocriter periti, sensum, & spiritum proprium Religionis cujusvis contineri, in peculiaribus ejus constitutionibus, tum in regulis, præceptis, & ordinationibus, quibus tota Religio gubernatur juxta normam, & modum proprii sui Instituti; non verò in privatis opinionibus personarum ejusdem Religionis: sicut proprius spiritus, & sensus Ecclesiæ Catholicæ, à quo omnis spiritus sanus, ac rectus cujuslibet non fictæ Religionis dimanat, non continetur in sensibus privatis hominum de Ecclesia, qui ab ejus sensu possunt aberrare; sed in fide infallibili, doctrina, & legibus à Deo sibi traditis, & immobiliter in ipsa persistentibus.

Jam verò quod in constitutionibus, & legibus Societatis nihil omninò sit, quod benignæ sententiæ faveat, immò multa quæ eidem repugnent, ac veram, & antiquam sententiam haud obscurè commendent, ita compertum est, ut nihil magis. *Sequantur in quavis facultate* (ait in constitutionibus N.SS. Institutor, & Parens) *securiorem, & magis approbatam doctrinam, & eos Auctores, qui eam docent.* Nonne vides sententiam nostram non modò eodem sensu, sed & eisdem verbis expressam? Quid enim differt *magis approbata doctrina* à doctrina magis probabili? Eandem legem repetit sæpè aliàs verbis paulò diversis, eundem tamen sensum reddentibus: quem perpetuò Societas sæpissimè innovatum, ac expressum constantissimè hætenus retinuit, ut ex multis Decretis Congregationum Generalium, ex regulis, ex ratione studiorum, aliisque partibus nostri Instituti, si foret opus promptum esset ostendere.

Sufficiat ad faciendam plenam fidem recens, & publicum testimonium Congregationis generalis duodecimæ: *Quavis contra novitatem, laxitatemque opinionum, præsertim in rebus moralibus, abundè provisum sit, & Præpositorum Generalium ordinationibus, & Superiorum Congregationum decretis, & constitutionibus ipsis, quibus jubemur sequi in quavis facultate securiorem, magisque approbatam doctrinam.* In re tamen tanti momenti, postulante pro suo zelo P. N. omniumque conspirantibus votis, nihil prætermittendum rata Congregatio præens &c. Quid illustrius, ut constet, sensum, & spiritum proprium SS. N. Parentis ipsis constitutionibus expressum in Societate semper viguisse, & constanter fuisse retentum?

Neque verò hæc producimus, quasi egregiam hinc aliquam, peculiaremve laudem Societati quæramus, nisi fortè ex solerti vigilantia, studioque perpetuo, ac indefesso ingenitum hunc sensum retinendi, & omnibus palàm testandi, in quo profectò, ut moderatè dixerò, à nullo ex Sacris Ecclesiæ Ordinibus Societas nostra superata est: sed ut ingentem, probrosamque calumniam eidem importatam repellamus. Nam alioqui precor te, Lector, per salutem animæ tuæ, antè aliquando persuaseris, futurumve credideris cordatum ullum, qui sibi unquam possit persuadere, fuisse in Ecclesia Religionem aliquam, immò in orbe terrarum ullam rationalem Rempublicam, quæ, cum legem, aut regulam communem de doctrina tenenda subditis traderet, omnibus generaliter non præscripserit doctrinam veram semper, & docere, & amplecti?

Constit. Societ. p. 4 c. 5. §. 4.

Ead. par. c. 14. §. 1. p. 3. c. 1. §. 18. m. Exa. c. 3. §. 11. & alibi

Congreg. genera. 12. Decre. 28.

Nimium profecto fallimur, & ineptimus, si quis aliter sibi persuaferit. Quid verò magis pugnat cum sententia benigna, juxta quam generaliter omnibus licet, & docere, & ad praxim etiam deducere opinionem minùs probabilem, hoc est, quam falsam, vel judicamus actu, vel si velimus, possumus judicare: Et tamen volunt aliqui, immò & scriptis publicis testari non verentur, Societatem JESU pro Religione, ut ajunt, tanquam doctrinam suam peculiarem, ac propriam, sententiam istam suscepisse tuendam; & hoc præsertim titulo de Societate ipsa benemereri, ipsiusque clientes, ac discipulos fidelissimos confidentissimè se jactant profiteri.

At nimis illi aberrant, ne quid asperius dicere cogar de novo isto obsequendi genere. Non ita desipit Societas universa, nec veram gloriam suam, & honorem ignorat, ut hæc fallacia blandientium oscula pro veris obsequiis acceptet, nec observet gladium Joab fraternè salutantis, & hostiliter percutientis. Egregia sanè laude, præclaro obsequio delinitur Societas, ut illius doctrinæ patronam se specialem, ac magistram constituat, quam nulla unquam tenuit, ut propriam, Christiana, quin nec humana Respublica. Alioqui, si fallimur, aut excedimus, proferant hi fallaces Societatis amici constitutionem aliquam, statutum, regulam, aut legem communem, qua doctrinam ejusmodi in aliqua Republica rationali communiter teneri, vel doceri, aliquando sit constitutum. Certi sumus, quod nunquam proferent.

Facebant ergo vana, juxta ac iniqua sub obsequendi obreptu suscepta eorum Recentiorum molimina. Neque benignæ Theologiæ suæ auctoritatem querere velint cum tantâ Societatis injuriâ, quam ipsa, licet pati atrociora quæque satis assueta, nunquam patienter feret in æternum dedecus suum. Nec quidquam pensi habebit, si fuerit opus, famam filiorum, etiam quàm plurimorum, aliquomodo deteri, aut deturpari, ut honorem, & nomen suum ab hac nota illibatum, & perpetuè liberum seruet. In quo & ipsorum filiorum nomini pro veræ matris munere prudentissimè consulit, neque enim verus honor filiorum stare potest sine matris honore, nec pereunte capite, membra vivere possunt. Malè igitur filii sibi consulerent, nisi de veravita, hoc est, de vero Matris honore, unde, ut vivant, spiritum debent haurire, in primis solliciti essent.

§. I X.

Jesuitarum vindicia.

ID ante omnia firmiter constitutum, & ultra litis aleam positum volumus, si qui sunt, qui ex communi Jesuitarum deceptione aliquam invidiam, aut notam in Societatem ipsam derivare contendunt, eos perinde facere, ac si quis damnaret Pictoriam, quòd plurimos Pictores non peritos, aut deformes picturas passim invenerit. Non vitiat regulam errantium multitudo, cum idè potius errent, quod à regula abeant. Nonne aliquando, teste Hieronymo, *lugebat totus Orbis, & Arianum se esse miratus est?* Anne propterea Ecclesiam Romanam immobilem non perstitisse, aut Religionem ejus nutasse ab aliquo Catholico dictum est?

Hierony. in
Dialo. con-
tra Lucife-
ria aliquando
post med.

Itaque nolo quisquam existimet, causam Jesuitarum cum Societatis causa confundere me velle, aut idè Jesuitas suscipi à me excusandos, ut crimen aliquod Societatis excusem; neque enim eget ullius patrocinio, quæ, siue fontes illi, siue rei dicantur, accusari à nemine potest, nisi per stultam calumniam. Ea ad summum dedecoris species, si Jesuitæ modò excusandi caderent causâ, in ipsam Societatem recideret, quæ caderet in agrum suâ naturâ pinguem, & fructuum optimorum feracissimum, si fructus terret quandoque pra-
vos.

vos ex pravo semine in eundem immisso. Id verò nemo prudens criminis notam, sed infortunii potius casum existimet. Jesuitarum igitur obrectatores, etiamsi rectè assumerent, malè tamen colligerent, si crimen, quod eisdem obijciunt, in Societatem ipsam velint refundere.

Verùm & assumptionem legitimam non esse, sed multà, & varià calumnià gravidam, demonstratu non est difficile. Et primùm quidem, quod benigna sententia Jesuitis tribuatur ut inventoribus, quasi primi in Orbem Christianum ipsi doctrinam istam invexerint, ut propriamque inventionem propugnauerint, evidens, & notoria calumnia est, quam proinde refellere non esset opus, etiamsi à nobis supra præoccupata non esset.

Sup. §. 1.

At Jesuitæ, inquit, plurimi numero, & studio vehementiori doctrinam hanc profecuti sunt, suæque industria, & auctoritate validè confirmarunt, atque munierunt. Esto: sed, si aliquod Jesuitarum in eo crimen est, non aliud profecto invenitur, quàm quod ab aliis, simul & cum aliis decepti infelicitè sint. Nam quod plurimi Jesuitarum moralem Theologiam docuerint, & per hanc occasionem controversiam istam versaverint, id, ut opinor, nullum crimen est. Quod verò eorum, aliqui (neque enim plurimi) sententiam, quam decepti veram putabant, insuper & innoxiam, immò, quod consequens videbatur, communi hominum infirmitati, sicut gratam, sic etiam commodissimam, totis ingenii, & industria viribus acriter promovere conati sint, indèque suo, & acumine, & nomine valde illam munierint, & multis ubique persuaserint, id enim verò, deceptione supposita, nulli verti crimini potest, nisi fortasse plurimùm ingenii viribus, & sapientiæ laude valere ab aliquo crimen censeatur. hunc autem Judicem planè iniquum, ac stultum esse oportebit.

Insistunt tamen obrectatores, & accusationem instaurant. Et si crimen non fuerit increpatione dignum doctrinam veram, innoxiamque putatam acriter excoluisse, ac propugnasse, crimen tamen, & grave censendum est, quod Jesuitæ doctrinam illam ultra omnem modum protenderint, passim docentes opiniones morales nimium benignas, sensibusque indulgentes, adeoque nimis laxas, & noxias, quibus leges omnes laxaverint, & Christianos mores corruperint, & quas, ut apud populum majori communirent auctoritatis pondere, doctrinam Societatis appellabant, & sub ipsius nomine publicè tuebantur. Vides, Lector, ut nihil dissimulemus, nihil adversariorum criminationibus detrahimus; neque enim quidquam aliud nobis possunt obijcere majori veritatis colore. Sed verò color iste plus obregit calumniæ, quàm veritatis.

Et primùm quidem fatemur ingenuè (neque enim mendaciis nos excusare intendimus) nostratam aliquos, non plerosque, non plures, quandoque nimium exorbitasse, nimisque laxas aliquas opiniones docuisse. Quid rùm verò?

Hoc, si crimen, naturæ ipsius crimen censendum est, illud nempe, quod olim mente excedens pro omnibus Propheta fateretur, *Ego dixi in excessu meo: omnis* Psal. 115.
homo mendax: foretque instar miraculi, immò miraculum longè maximum, si

in tanto hominum numero non fuissent aliqui, quorum ingenia in laxas opiniones frequenter amplectendas propenderent; sicut humanam etiam conditionem excedit, quod Doctor aliquis, quantunvis sapientissimus, si multa doceat, quandoque non desipiat, *Quia non est hominis* (inquit Doctor Angelicus), *ut nihil à mente ejus excedat.* Certè, vel illi ipsi, qui severiorem, immò & qui severissimam morum doctrinam ubique se profitentur sectari, aliquando in quæstionibus particulavibus laxissimè opinati sunt. Quid mirum ergo, si pauci Jesuitæ, qui ad Probabilissimi principia adeò de se proclivia in laxitatem Theologiam suam moralem exegere, in opiniones laxas sæpè prolapsi sint?

D. Tho.
Eth. 7. lect.
1.

Caterùm, si nostri adversarii veritatem syncerè amant & non calumniari tantummodò fatebuntur etiam ingenuè, reliquos Jesuitas, & multò plures nu-

m-

mero, & sapientiores, prolapsiones eorum Jesuitarum nullo modo dissimulasse, immò non alios illas, ut & foediores alias aliorum Theologorum laxitates, acrius, ac vehementius esse infectatos. Cur igitur paucorum exerrationes à cæteris communiter castigatas, vehementerque reprobatae, in Jesuitas omnes sine discrimine generaliter refundentur? Id plane nemo æquus non censerebatur iniquum.

Quod verò unus, vel alter Jesuita (non enim plures, sed paucissimi sunt) Probabilissimum ipsum benignum, aliasque laxas opiniones morales, tanquam doctrinam propriam Jesuitarum, immò & Societatis ipsius, publicè vendicare non erubuerint, id quidem cæteri neutiquam excusamus; neque enim seria ulla excusatione, sed severa dignissimum reprehensione censemus. Verum & hoc ab aliis non paucis Jesuitis protinus data opera animadversum, & acriter explosum, notorium est. Cæterum Societas ipsa, etsi in antiquam, sanamque Theologiam valde semper propenderit, ut jam constitit, benignum tamen istum Probabilissimum adeò communiter in Scholis receptum, quandiu ab aliis Sacris Ordinibus, & ab Ecclesia ipsa toleraretur, prudenter Jesuitis prohibendum non censuit, sed libertatem hæcenus ipsis indulxit, ut quisque de re ista, quod vellet, & sentiret, & doceret. At verò, quod Societas Probabilissimum ipsum ulla ratione aliquando probaverit, immò, quod Jesuitæ tanquam doctrinam propriam, non modò Societatis, sed neque ipsorum Jesuitarum, eundem propugnandum susceperint, id quisquis effutire non dubitavit, cæca quadam affectus vehementia in benignam Theologiam delusus est, ut quod fieri optaret, factum crediderit, cum tamen prorsus incredibile esset.

Denique Jesuitæ satis communiter, sicut & alii Theologi hujus postremi sæculi, Probabilismo fateor nomen dedere, eundemque non segnitè, quin & eorum aliqui vehementissimè, totisque ingenii viribus propugnare: hanc non tam culpam Jesuitarum, quàm infelicitatem, & temporum malitiam distiteri sanè non possumus. De cætero non alios, quàm Jesuitas, Probabilissimum continentius tractasse, ejusque regulas, ac principia, licèt naturâ suâ penè illimitata, severius restrinxisse, diligentiusque coarctasse, ex eorundem libris promptum esset ostendere, nisi à Nostrorum pluribus Sparta ista strenuè, ac eruditè fuisset exculta.

§. X.

Roborantur vindiciæ Jesuitarum.

Videbatur calumnias, atque querelas de morali doctrina Jesuitarum in vulgus, vel malignè, vel temerè sparsas opportunis excusationibus, solidisque rationibus quodammodo refellisse. Sed procul sumus, ut adversarios omnes, obtractoresque placaverimus, quia procul quidam eorum sunt, ut pro ductas recipiant excusationes.

Ajunt scilicet, immò magnis clamoribus crebrò vociferantur, & scriptis etiam evulgant, Jesuitas non idèò novum Probabilissimum studiosissimè propugnasse, & acerrimè ubique promovisse, quòd illum veram, sanamque doctrinam, & animabus utilem existimaverint; sed quòd illum cognoverint sibi accommodatissimum, ut per nimiam ejus licentiam largiter omnibus indulgendo, populorum atram, ac plausum, in primis autem Principum gratiam artificiosè sibi captent, at teneant. Hic jam se prodit nequitia Janseniana, & flagrantior invidia in Jesuitas, quæ totius pudoris velut impatiens, & larvâ etiam pietatis abjectâ, reteggit faciem impudentem, & impiam.

Sed hæc antiqua contentio est, in qua convitia Jansenistarum totidem Jesuitis laudis præconia sunt. Quod verò nostrum propositum attinet, ipsa calum-

lumnia exorbitans intemperantia calumniam per se ipsam evertit. Nam, si Janenistæ non calumpniantur, sed verum crimen Jesuitis objiciunt, hos non, iceleratos, & impios tantum, sed & atheos esse oportebit: nemo autem opinor verè pius, & orthodoxus Jesuitas tales existimet. Verosimilius procul dubio est, eos heterodoxis, & novatoribus fuisse semper unguem in ulcere, & ideò semper istos pro viribus curasse innumeris calumniis, ac mendaciis Jesuitarum nomen traducere, eosque apud Catholicos suspectos reddere, & oves Christi juxta scitum apologum à canibus fugientes lupis se dederent.

Sed verò, an Jesuitæ per laxam doctrinam moralem intenderint captare populi plausum, ipsum Christianum Populum testem appellare licebit, cujus communis vox esse solet, eos, qui nimium sibi indulgeri desiderant, Jesuitas ut Confessarios, sive directores non quærere. Hæc pro excusatione, solidisque vindictis Jesuitarum, qui benigno adhæsere Probabilismo, non tam electionis arbitrio, quàm dura temporum quasi necessitate.

Ceterùm, si universam Jesuitarum Rempubicam attendere simul velimus, & quid tandem operæ ab omnibus in hanc communem causam collatum sit, ut æquitas postulare videtur, fidenter affirmare non dubitavero, non alios in Ecclesia Catholica, quàm Jesuitas, impigriùs decertasse pro sana, & antiqua Theologia, nullos constantius in controversia ista veram sententiam semper sustinuisse, nullos fortius, ac acriùs restitisse Probabilismo, eundemque pro viribus oppugnasse. nullos denique alios in hac communi causa plus industriæ, ac laboris contulisse, operamve utiliore effecta ipso Populo Christiano navasse. Id cum ad factum unicè totum pertineat, eventus ipsos certos, ac notos tibi fideliter referemus, ut post eorum omnium notitiam de veritate nostræ assertionis tu ipse ex æquitate sententiam proferas.

Enim verò vix novus Probabilismus in publicam lucem prodierat, & caput incipiebat attollere, cum plures ex gravioribus Societatis Doctoribus antiquam, & veram sententiam non tanquam dubiam aliquam veritatem, sed ut certum dogma docuerunt, opinionis benignæ recens natæ, ne mentionem quidem facientes; sic enim scribebant de re ista sub ipsum sæculi præcedentis initium V. Bellarminus, P. Ludovicus Molina, & P. Ferdinandus Rebellus.

Eodem ferè tempore supra laudatus P. Comitulus primus in Ecclesia Catholica novum Probabilismum (quem sædam prolapsionem appellavit) non, obiter, aut segniter adorsus est, sed rationibus optimis, planèque solidis confutavit, quibus aliis se posterioribus ad eundem similiter oppugnandum studium pariter ministravit, & arma.

Post annos aliquot Comitoli zelum imitatus est P. Blancus sub nomine Candidi Philalethi, de quo Gonetus, *Candidus Philalethus, seu potius Andreas Blancus è Societate JESU, primus in Italia (immò in Ecclesia) sub eo nomine adversus sententiam oppositam* (nempe benignam) *calamum strinxit, & ut ait Mercorus, huius nostri sæculi libertatem opinandi compefcuit primus*, scilicet uberius, & operosius, quippe qui primus Tractatum integrum valde acutum, & eruditum de controversia ista vulgaverit complurium Theologorum non vulgarium speciali suffragio, & approbatione munitum, quo multi, jam concepta deceptione repulsi, in antiquam, & sanam Theologiam resipuerunt.

Ceterùm, cum in dies Sectatorum Probabilismi numero sine modo crescente, antiquæ, ac veræ sententiæ defensores propemodum obruerentur, ante, 40. circiter annos pugnam opportunè instauravit P. Ludovicus Scildere, vir apud Belgas magnæ auctoritatis, & insignis sapientiæ laude conspicuus, edito in lucem Opere planè egregio *De Principiis conscientie formandæ*, in quo per sex Tractatus, quos continet, omnia Probabilismi fundamenta solidè, ac nervosè profligat; & quanvis jam præcipitis multitudinis impetum omnino vin-

ce-

Bellarmin. in
Admonit.
ad Epist.
Thien.
Molina to.
4. de Iust.
7. d. 30.
Rebell. de
Iust. p. 1. li.
2. q. 5. §. ult.
Comitol. li.
5. Respons.
moral. 9. 15.
an. 1609.

Gonet. in.
Disser. de
opinio. pro-
babilita. 2.
§. 2.
Blanc. Tra-
ctat. de opi-
nio. praxi.
an. 1642.

Scild. de
Principiis
consc. form.
Tract. 6 an.
1664.

cere non potuerit, plures tamen discipulos post se reliquit antiqua, & sana doctrinâ instructos, qui usque ad id tempus illam constanter semper in Belgio sustinuerunt.

Sup. § 4.

Elizalde
Recta doctr.
mo. an.
1670.

Pallavic.
Histo. Con.
Trid. p. 1.
lib. 6. c. 17.
nu. 14.

Verum cum jam eo esset loco Probabilissimus, ut placens ejus benignitas non instar fluvii placidè decurrentis, sed torrentis ad instar omnia fere raperet, eo scilicet tempore, de quo Alexander VII., quin & Terillus ipse supra conquerebatur, prodit in auxilium opportunissimus causæ veritatis sublimis ille, ac profundus Theologus P. Michael de Elizalde, suo proprio cognomine non tam abscondito, quam parumper dissimulato sub anagrammate *Cella Dei*, de cujus Opere dicere jure possumus, quod de altero ejusdem, nempe de *Forma vera Religionis querenda*, protulit aliquando Cardinalis Pallavicinus: *Hujus quidem Libri ut admiratio concipiatur, opus non est ignorantia, cujus filium Aristoteles admirationem agnoscit, quin potius sapientia.*

Ob illius partim inopiam, partim etiam ob alia benignitatis præjudicia Magni Elizaldi Opus multi arroserunt, qui, vel ex iis, quæ in illud obmurmurant, facileprehenduntur, vel ne legisse quidem (quod de non paucis fere certum est), vel ipsum minimè intellexisse. Cæterum quale reverà sit, & quid in causam istam contulerit, testati sæpius sunt, & testabuntur semper viri omnes sapientes, & cordati, qui ex æquitatis lege tantummodò, & citra omne partium præjudicium de rebus istis sententiam ferent.

Fuerant & alii ex inclita Dominicanorum familia, qui præcipitem impetum Probabilismi retardare, ac continere studuerunt: quibus, & quod majoris momenti est, accesserunt Pontificia Decreta, de quibus supra mentionem fecimus, quibus utique videretur novus Probabilissimus, vel extinguendus, vel ita comprimendus, ut vix hiscere in posterum auderet. Verum & cum his non obstantibus, ad pugnam novo quodam ardore regrederetur Probabilissimus, quasi novis copiis auctus: rem Ecclesiæ, torique Societati utilem se facturum existimavit R. P. Thyrus Gonzalez Societatis nostræ Præpositus Generalis, si se illi opponeret, edito illo insigni opere, quod duodecies intra annum recusum, & per totum Christianum Orbem incredibili plausu vulgatum, & acceptum commendatione nostra non eget; eget tamen eventus divinæ providentiæ commendatione. Siluit ubique penè, præterquam in Hispania, Probabilissimus, vixque jam alibi audet, vel mutire; fore tamen confidimus, ut brevi nullibi, vel cōparere audeat.

Denique Jesuitæ, qui non obiter, sed ex professo, ut ajunt, controversiam versantes, & Libris, seu Tractatibus integris editis contra benignum Probabilissimum fortiter, ac strenuè pugnaverunt pro vera, & antiqua sententia, circiter viginti jam sunt, quorum Libris per omnium manus, & ora toto Christiano Orbe volitantibus, supervacaneum foret proprios eorum titulos, ut & Auctorum nomina sigillatim exprimere.

Hæc cum facti evidentiâ notoria sint, jam te, Lector, convenio, ut tuâ sententiâ definias, an affirmare verè potuerimus, nullos alterius sacri Instituti homines, quam Jesuitas, pro hac communi causa impigrius, aut constantius decertasse, nullos pro vera, ac solida morali doctrina ab ipsa novi Probabilissimi origine diligentiorē operam, aut utiliorē Populo Christiano navasse.

Interim verò nobis liceat pacificè, tantillū saltem ex postulare cum quibusdam Viris Catholicis (quid enim attinet Jansenistas morari, sponte sua maledicentes), qui moralem doctrinam Jesuitarum generaliter carpere non verentur ob peculiare quorundam prolapsiones ab aliis Jesuitis severè reprobata, & quæ non tam Auctores reos constituunt, quam benignam ipsam sententiam, à qua, ut à fonte quodam communi, quasi inevitabiliter dimanarunt. In ea verò sententia propugnanda Jesuitæ, vel nihil, vel saltem specialiter rei non sunt,

sunt, immò multas, & solidas possunt obtendere excusationes jam insinuatæ, quæ cæteris fortassè Probabilistis haud ita validè suffragentur.

Æquum præterea nemini videatur lapsus peculiare quorundam, etiam si prorsus forent inexcusabiles, in Jesuitas omnes indiscriminatim refundere; studium verò, & meritum aliorum tot, tamque insignium Jesuitarum, qui in oppugnando novo Probabilismo, & sana doctrina tuenda adeò strenuè, & utiliter præ cæteris decertavere, prorsus contemnere, ac oblivisci; quasi, paucis peccantibus, etiam excusabiliter, statim generaliter omnes inexcusabiliter peccent, multis autem eorum strenuè se gerentibus, nihil omninò laudis Jesuitæ mereantur. Id verò quilibet æquum censebit, neicio quid censebit iniquum.

Hæc si pacato animo vellent attendere obrectatores isti Jesuitarum, moralem eorum doctrinam, si qua parte deficeret, opinor excusarent, aut saltem ejusdem Auctores eorum tamen nomen generaliter non traducerent cum gaudio, & triumpho, licet vano, & inani, Tutoristarum, & Jansenistarum, quorum insidias, odiumque implacabile Jesuitæ propterea maximè sustinent, quod illorum vasserrimas technas, & artes, quibus impia sua molimina, doctrinamque pestiferam dissimulare intendunt, pervigilanter sæper detexerint, & constantissimè infectati sint. Sanè, si ex zelo sincero, ac puro sanæ doctrinæ morum servandæ adversus Jesuitas moventur, quod eorum complures cum aliis propè innumeris ex omni Ordine, Probabilissimum prosecuti sunt, cur nò eosdem commendant, & amant, quod omnes uno agmine semper Tutorismum, & Jansenismum, præ omnibus sunt infecti? An non sanam morum doctrinam, & omnem simul veram pietatem Jansenismus corrumpit, & Tutorismus? Vereor, ne zelus horum obrectatorum alienis affectionibus (utinam non & sensibus!) immisceatur, unde fiat, ut vivax ipsius flamma non sine multo fumo sursum ascendat, & idè ad Deum nunquam accedat, *Quoniam Deus* 1. Ioan. 1. *lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.*

Longiùs, quàm voluissèmus, progressi sumus. Dabit tamen id Lector homini Jesuitæ, cui Societatis suæ, & suorum Jesuitarum injuriam præterire non erat integrum, præsertim circa morum doctrinam. Sed neque in proprium locum, nimirum in secundam Operis partem, ubi de auctoritate summam hinc concepta, latius, atque distinctius agendum est, licuit protrahere vindicias nostras nunquam non necessarias, & fortassè in perpetuum omittendas. Superest tantum, ut de stylo, quo utimur, & methodo rationem tibi reddamus.

§. XI.

Stylus Operis.

Etsi rerum naturas non immutat stylus, cum sit quædam earum quasi species tantum externa, vestis, aut ornamentum quoddam sensibile; eundem tamen vim habere non modicam, immò propemodum incredibilem, ut homo, nempe sensibile animal, per ejusmodi speciem, vel afficiatur, & accedat ad rerum veritatem, vel ab eadem potiùs recedat, omnes, præsertim eruditi, noverunt.

Itaque nolim, Lector, illis me annumeres, qui styli sui perpetuum squalorem, & incultam quandam barbariem sæpè ex neglectu quodam, sæpiùs non, ex arbitrio procedentem, eò excusare solent, quod rerum, maximè Theologicarum, veritas concinnitatem, & ornatum styli non amet, immò verò detrectet. Haud secùs ferè mihi hi sentire videntur, quàm si quis in imagine venustatem, & optimam colorum dispositionem pictori contemnendam censeret,

cò quod rei depictæ natura ad sui pulchritudinem, & veritatem specie illa, & ornatu non egeat.

Cæterùm, sicut vestis, licet honesta semper, concinnèque, ac modeste composita personas omnes generaliter deceat, haud tamen eadem omnibus congruit: sicut item non eadem ex artis lege species, aut temperies colorum rerum omnium picturis communiter impenditur; ita etiam non omnibus rebus tractandis unum, & idem convenit styli genus. Unicuique verò tribuere, stylum opportunum, & aptum juxta propriam ejus naturam, peritia sanè difficilis est, & quædam quasi artis justitia, contra quam, si velimus verum fateri, vix inveniatur usquam, aut ne vix quidem, vel unus, qui aliquando non peccet.

Ego, licet pro mea quantulacunque arte styli formam non omnino neglexerim, cum tamen suis unicuique proprius, sicut gressus, & risus, styli modus à natura contingat, quem ars quidem perficere, aut corrigere possit, mutare verò omnino rarò, vel nunquam soleat, fateor stylum meum, vel mihi displicere; ejus tamen defectus, quos faciliè deprehendere mihi est, (deprehendent multò plures cultiores alii) constanter emendare, seu cavere, impensis studi curam deposcit, quàm, licet vellem, possem frequenter adhibere: quo fit tandem, ut sæpius, veluti necessariò, in verus illud incidam, *Video meliora, proboque: deteriora sequor.*

Ovid. Pro
Med.

Esset tamen haud ægrè tolerabile malum, si æquabili tenore, concinnitate, aliisque similibus dotibus stylus meus passim careret, modò saltem in eo non deficeret, quod, in hac præcipua materia, quasi substantiam ipsam styli, ac veluti animam reputo. Porro adinstar problematis expeditu non facilis visum est mihi, quale adhibere expediat, pensatis omnibus, ad controversiam istam gravissimam, maximè pro præsentis rerum statu, styli genus, placidini, ac pacati, an animosi potius, ac vegeti? Illud verò mihi compertum, haud levis, immò etiam momenti maximè, ad propositum Operis negotium esse, utram in bivio isto viam eligas, ut à recta tenenda non deflexeris.

Enimverò prudentes, atque cordati viri, qui citra ullum partium præjudicium, omnemque mentis perturbationem animo tranquillo, ac sincero unam veritatem inquirunt, parùm, aut nihil solent verbis moveri, sed vim propriam ipsorum argumentorum, & rationum momenta tantùm considerant. Hi tamen in re ista multi non sunt; vix enim pauci aliqui reperiuntur, qui ab omni præjudicio communis consuetudinis, amoris libertatis, desiderii placendi hominum multitudini, eidemve displicendi timoris, contentionis, aliisque id genus multis non levibus veritatis obicibus ad quæstionis examen liberi accedant. Pro hujus autem conditionis hominibus, qui nimirum non rectos, aut expeditos oculos in lucem veritatis vix aliquando intendunt, ratio se sola impares vires habet: quare ad eos flectendos, ac superandos (post influxum divini luminis, cui primùm, ac potissimùm adscribi debet) totis ingenii, ac industria viribus, tota orationis, artisque efficacia, omni denique vi opum pugnandum est. Facere verò plurimùm ad intentam victoriam congruum styli genus secundum differentiam nuper exhibitam, nemo prudens opinor inficias eat.

Diù igitur, & multùm rem meditatus, sincerà, quantum mea mihi conscientia ostendit, in ipsum finem Operis intentione directa, post seriam deliberationem styli genus non flaccidi, vel mollis, sed vegeti potius, ac validi, plerumque mihi adhibendum censui. An temerè decreverim, ut, sapiens Lector, judices, rationes, quibus tandem in hanc mentem inductus sum, summatim hic perstrictas ecce tibi subjicio.

Sup. §. 1.

In primis generaliter errores in doctrina fidei, & morum (errorem hic, & aliàs, ut jam præmonui, simpliciter accipio, ac philosophicè, pro deceptione quavis) difficilè convelli, faciliè nosti. Hanc verò superare difficultatem dispu-

ta-

tatione placida, ac leni, difficile mihi videtur.

Profectò SS. Patres Ecclesiæ Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, Cyprianus, Prosper, Bernardus, & alii, qui, sicut in doctrina, sic etiam in modo docendi, primi post Dominum Magistri nostri sunt, dum similes errores oppugnant, non molli, ac placida oratione fluere, sed torrentis adinstar ruere solent. Puto verò in genere doctrinæ moralis vix peculiarem alium errorem inveniri, qui cum benigno isto Probabilismo, undecunque inspicitur, possit conferri. Porro quanti momenti negotium sit radicibus illum convellere, quantaque aliundè plurimo ex capite illius convellendi difficultas, frustrà commemorem, cum res ipsa loquatur, & vel ex antea dictis facile pateat.

Videtur ergo mihi hic, si aliàs unquam, locum maximè habere disertæ Augustini doctrina regulam definitam, ac signatissimam de styli genere nobis præscribentis: *Ea, quæ magna sunt, dicenda sunt granditer, & ad flectendos animos congruenter*: maximè verò (quod statim subiungit), *si aversus inde animus, ut convertatur, impellitur*. Quid sit autem granditer loqui, exponit ipse cap. seq: *Grande autem dicendi genus in hoc maximè differt à temperato genere, quod non tam verborum ornatus acceptum est, quam violentis animi affectibus*. Quid aptius in rem nostram dici possit, non video.

Aug. li 4.
de Doctr.
Christia. c.
19.

Cap. 20.

Cæterum, si ratio deesset, si doctrina, si auctoritas, si exempla sacrorum, Doctorum, sufficeret profectò, vel experientia sola de eadem ista peculiari materia ad hoc consilium nobis, & suadendum, & persuadendum. Quid ni verò? Profectò, si de Hispania nostra loquamur, ubi Probabilismus etiamnum dominari videtur, haud secus moveant animos plurimorum disputationes lenes, aut temperatæ, quam tenuis auræ spiritus movere montem possit. Rem loquor non incompertam. Undè autem oriatur, hæc immobilitas, satis est notum.

Nempè, populi plausus secutus ad placentem, ac indulgentem Probabilismi benignitatem; communis consuetudo, ex illaque procedens indulgendi necessitas, aut certè sustinendi multitudinis odium; numerus Sæctatorum, & ex illo conflata ingens pro vulgo auctoritas Theologiæ benignæ, vulgaribus insuper rumoribus, fabellisque citra examen ullum probatis ultra modum adauctæ: hæc, inquam, omnia, ut alia prætermittam, tantos benignis Theologis animos faciunt, tanta mentes ipsorum securitate in benigna sententia firmant, ut Magistri complures, atque ex eorum dictis, etiam discipuli, vix non ut fidei dogma, sententiam suam populo venditent, & incredibili confidentia, quidquid contra illam disseritur, neque attendendum unquam, neque curandum, sed prorsus abijciendum, ac contemnendum decernant.

Neque verò Auctorum nostrorum moderationem, & temperatum disputandi genus, quo modestissimè plures usi sunt, modestiæ tribuunt ipsi, sed reverentiam debitam sententiæ suæ, & metum potiùs nostrum interpretantur. Hinc, quæ scriptis, quæ verbis sententiam nostram multi, ne probabilem quidem, vel laxa illa probabilitate, quam nulli penè denegant, cuiusvis Recentioris opinioni fateri dignantur; sed absolutè potiùs improbabilem dicunt, ac velut anomalam quandam cogitationem traducunt; cum suam è contra velut doctrinam certissimam jactitent, quæ conscientiam generet rectam, ac securam, quin immò & infallibiliter tutam. Hæc multorum annorum observatione, atque experientia adeò frequenti didici, ut nihil hoc in genere magis mihi compertum sit; & sunt præterea adeò de se notoria, ut nesciri à nemine possint. Tot autem, tantaque communis, ut mihi videtur, deceptionis præjudicia, idest, magna, ac ingentia impedimenta veritatis, placida, & moderata disputatione vincere, opinor difficillimum est, si humani ingenii morem attendas. *Magnis rebus magna portenta feriuntur*. Quid, si non feriri sufficiat, sed deleri prorsus oporteat?

Senec.
Epist. 82.

Ambr.
Episto. ad
Constant.

Quin, licet pauci forent (qui plures tamen sunt) illi, qui per ejusmodi confidentiam ita loquerentur, & docerent; nec tunc stylo forti, ac valido parcendum fortè esset; quando nisi reprimerentur, valere possent ad decipiendam populi incautam multitudinem. Accipe Ambrosium, utique probum, verèque prudentem Magistrum, qui quæ sit nobis in tali eventu styli norma tenenda, disertâ regulâ præscribit: *Quod, si aliqua (inquit) vel in populo, vel in aliquibus contumacia, vel culpa est, sint sermones tui hujusmodi, ut audientem stimulent, compungant malè conscientiam. Sermones enim Sapientum, quasi stimuli. Stimulavit & Dominus JESU &c.*

At video, complures esse Probabilistas sanè delicatissimos, qui, cum ipsi audacissimè, non modò de nostra sententia, verum, & de patronis ipsius quidvis loquantur, & scribant, benignam tamen suam opinionem, vel leviter tangi non ferunt. Hos verò quomodo habituros putemus, quod audacter, ac fortiter contra illam agamus? Parum erit, si acerrimè nos refellant, quin insuper reos pronuntient de violatis Pontificiis Decretis, quibus aliquam notam, vel censuram inurere Catholicorum hominum opinionibus, quæ adhuc hinc inde controvertuntur, Theologis interdictum est.

Hoc nimirum præceptum (quod utique consultissimum est) benigni Recentiores suscepisse quàm libentissimè, ac liberalissimè videntur: nam cum reliqua ferè omnia, tanquam onerosa, ac odiosa, (sic enim loquuntur) restringenda esse pronuntient, sive, ut iidem ajunt, benignè interpretanda; hoc tamen Pontificium Præceptum adeò severè, ac rigidè intelligendum censent, ut nemini liceat post illud opinionem cujusvis Viri Catholici (sic enim audivi propriis auribus à quodam præclaro Magistro), vel falsam simpliciter dicere. Quin vix prodeat in lucem liber ullus contra moralem laxam doctrinam, quem non statim deferant ad fidei tribunalia, tanquam reum violati Decreti Pontificii. Quò tendat rigor iste benignitatis difficile non est divinare; at verum certumque manet leges justas, ac sanctas sibi repugnare non posse.

Itaque cum constet Decreta Pontificia, de quibus hic agitur, ad hunc finem potissimum dirigi, ut doctrinæ morales Christianis moribus perniciosæ eliminentur, & ab earum praxi Oves Christi deterreantur; nemo sibi persuadeat in ea peccare, & non pro iis potius pugnare Theologos, qui totis viribus connituntur ad ea radicibus convellenda, ex quibus velut principiis doctrinas ejusmodi suum traxisse virus arbitrantur? Ad hæc quisquis refellit aliquam opinionem, falsam eam simpliciter censet, & dicit: opinionem verò moralem humanæ libertati contra legem faventem, esse falsam, & noxiam perinde est, & qui alterum dicit, utrumque affirmat. Aut igitur benignam opinionem nemini tanquam falsam refellere licebit, aut licebit eam refellere, tanquam doctrinam moribus exitialem.

Insuper nemo jure reprehendat eum, qui disputans in sententiam benignam, deduxerit ex ea sequelas plurimas, quas affirmet, aut prober esse longè horridissimas, vel hæreticas etiam, aut blasphemias, ex quibus ipsam benignam sententiam deducat esse falsam: alioqui argumentum ab absurdo (quod ajunt), seu impossibili, quo nullum in Theologia frequentius est, oportebit de medio tollere. Nonne & Probabilistæ, vel modestissimi, passim de nostra sententia affirmant, & suadere pro viribus nituntur, eam divinas leges reddere observatu impossibiles, jugum Christi importabile, Sacramenta frustranea, Cœli januam imperviam, & his similia, quibus nihil absurdius sit? Quis verò propterea conqueritur, aut eos reprehensione dignos pronuntiat de isto genere argumentandi? Id, Lector, volumus diligenter observare: nam argumenta nostra ferè ejusmodi sunt, & quoties in benignam sententiam exclamamus, hoc argumenti genere tacitè, vel expressè differimus.

Operis methodus, & dispositio.

Methodum magnificendam esse præsertim in longioribus, & abstrusis disputationibus, semper existimavi, quasi vis potissima & efficacia artis in ea posita sit. Nam & sine illa cuncta languere, aut titubare necesse est; ita ut argumenta quæque fortissima instar fumi penè evanescant. Exemplum suggerit nobis pulvis hic bellicus, seu tormentarius, ad hominum exitium inventus, cujus modica copia in opportuno loco constituta, & artificiose disposita muros, & montes elevat: eadem verò, aut etiam longè major copia per terræ superficiem sparsa excitat tantum vanam fumi caliginem, quæ nullo fructu facile dissipatur. Idcirco rectam mei Operis methodum speciali studio curare ab ipsius exordio seriò apud me constitui: quanquam, ne illam penitus assequer, quantum erat in animo, ultra mei debilitatem ingenii, atque aliquam etiam temporis ad id necessarij penuriam, obstitit, opinor, plurimum confusio ipsa materiæ à Probabilistis, quos impugnamus sapius intermixta. De cætero quam optimam potuimus disputationis totius seriem, rerumque connexionem, & ordinem tenere satagemus; illud etiam, quoad licuit attendentes ut præfatum incommodum nobis quam minimè obesset. Hinc & doctrinæ facilitati, claritatique invigilavimus, quantum permisit nobis spissa reflexionum caligo, qua Probabilismus totus involvitur.

Quod verò ad Operis divisionem, & dispositionem spectat, habes satis ^{Sup. §. 2.} expressum locis supra adnotatis. Cur autem præcipuorum fundamentorum Probabilismi hac prima parte examen præmittamus, rationem item supra, ^{Sup. §. 11.} reddidimus: reliqua, quæ minoris momenti ab ipsis Recentioribus existimantur, in secunda parte afferemus, & diligenter etiam discussa nullius ponderis esse ostendemus. Si quid prætereà interim in auxilium Probabilismi, jam ferè exanimis, cogitatum sit (quod sanè post Terillum vix aliquis confidat), nullo modo distimulabimus, sed cum cæteris pariter ibi diluemus facili, ut speramus, immò nullo negotio. Id, Lector, ne jactantiæ tribuito: causæ bonitas est, & animositas invictæ veritatis adeò nobis jam manifestæ, ut in ejus propugnatione quilibet possit esse disertus.

Reliquum est, ut omni contentione seposita, (quam profectò, controversia, in qua æternæ salutis negotium vertitur, in pectore Christiano patitur nullam) oculos mentis rectos, ac limpidos in tantæ veritatis pulchritudinem dirigas, fieri enim non potest, quin eam ames, ardentèrque desideres; *Quid enim fortius desiderat anima, quàm veritatem?* Si autem illam ames ^{Aug. tr. 26. in Joa.} sincero corde, fieri item non potest, quin facile eandem invenias, & ubi sit re ipsa certò cognoscas; non enim veritas adeò necessaria syncerum sui amatorum latere potest, attestante Chrysostomo, *Nihil veritate clarius, nihil simplicius, nisi maligni esse velimus; quin immò ipsa veritate spondente, Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam, & invenitur ab his, qui querunt illam.* ^{Chrysost. Hom. 51. in Joa. Sap. 6.}

Ut verò illam semper ames, & quæras, prout oportet ad hoc, ut eandem semper invenias, instanter Deus orandus est; non enim sufficit ingenium, & studium, quanvis & hoc omitti non debeat, id potiùs diligens adhiberi. Porro illud antiquum, *Invenit, qui quarit semina rerum*, vel pro physicis tantum veritatibus, nimis humanum est, ac philosophicum, si nostræ industriæ opem, & vim solùm nativam intellectus significet. Præcipuè autem mens

XXX

Sap. 9.

nostra deficit ad veritates practicas, & morales propter caliginem humanorum affectuum, cum tamen earum cognitio potissimum sit necessaria: *Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis: & sic correctæ sint semitæ eorum, qui sunt in terris, & quæ tibi placent, didicerint homines?*

Iac. 5.

Ergo Lector, ut quærere ex toto corde Dei nostri voluntatem, & legem, sic orare debemus, ut illam invenire possimus. Id precor te, & velimus uterque, & faciamus *pro invicem ut salvemur: quod tibi ex corde opto, sicut & mihi. Vale.*

